

Zafere Kadar Sürekli Devrim!

marksist bakış

Sayı 49

Fiyat: 3,5 TL

BİR DEVRİN SONU (Mu?)

ilkelerimiz

Tek Yol Sürekli Devrim

İşsizlik, açlık, yoksulluk, savaşlar, doğanın tahribatı, yabancılaşma ve toplumsal çürümenin tek sorumlusu kapitalizmdir. Bu yüzden de insanlığın kurtuluşu kapitalizmin tarihin çöp tenekesine gönderilmesiyle gerçekleşecektir. Kapitalizmin alternatifi proleter devrim ve sosyalizmdir. Kapitalist sömürüye karşı harekete geçen devrimci işçi hareketi, burjuva düzenden tam kopuş olmadan kurtuluşun olamayacağını bilerek kapitalist düzeni yıkana kadar durmamalı ve gerçekleştireceği işçi ihtilalini dünyaya yaymaya çalışmalıdır. İlerici burjuvazi, ileri demokratik bir düzen, demokratik devrim, bağımsızlık vb. politikalar işçi sınıfını proleter devrim yolundan uzak tutmanın araçlarıdır.

Yurtseverlik Değil Enternasyonalizm

Küresel bir sistem olan kapitalizmden kurtulabilmek için işçi sınıfının uluslararası birliği zorunludur. İşçi sınıfını ulusal temellerde bölen ve sınıfsal ayrımları perdeleyen yurtseverlik ideolojisi burjuvazinin en büyük silahlarından birisidir. Bu nedenle Marks bütün dünyanın işçileri birleşin çağrısını yükseltmiştir. Ancak, proletarya enternasyonalizmi bir dünya partisi olarak Enternasyonal hedefine bağlanmıyorsa, dünyadaki komünist güçlerle gerçek bir birliğe hizmet etmiyorsa soyut bir ilke olarak gerçek anlamını yitirecektir.

Ezilenlerin Kürsüsüyüz

Devrimciler, insanların kimliklerinden ötürü ezilmelerine karşı çıkarlar. Ezilenlerin ezenlere karşı mücadelesi her daim meşru ve ilericidir. Kadınların ve LGBT bireylerin ezilmeleri konusunda işçi sınıfı içerisinde ileri bir bilinç yaratılması oldukça önemlidir. Ulusal sorunda temel yaklaşımımız ezilen ulusların kendi kaderini tayin hakkı ve Kürt halkının ulusal sorundaki taleplerinin desteklenmesidir. Diğer taraftan Marksistler ezilenlerin esas kurtuluşunun ancak ve ancak proleter devrimle geleceğinin de altını çizerler. Ezilenlerin mücadelesi desteklenirken Marksistlerin politik bağımsızlıklarını korumaları büyük önem taşımaktadır.

Bolşevizm

İşçi sınıfının kapitalizme karşı girişeceği mücadelelerin başarıya ulaşması için devrimci işçilerden oluşan bir devrimci partiye ihtiyaç vardır. Devrimci partinin liderliği olmaksızın işçi sınıfı yenilmeye mahkumdur. İşçi sınıfının önderlik krizi içerisinde olması, kapitalizmin hala ayakta olmasının temel nedenidir. Bu krizin aşılması bir inşa sürecini gerekli kılmaktadır. Bolşevik geleneğin inşası gerçekleşmeden proleter devrim ve iktidar perspektifi hoş bir hayalden öteye geçemez.

Zafere Kadar Sürekli Devrim!

marksist bakış

İÇİNDEKİLER

PERSPEKTİF

- 3 BİR DEVRİN SONU (MU)?
V. U. Arslan
- 16 GEZİ İSYANI'NIN SOSYALİST SOLA ETKİSİ
- 21 TPR - SDH ORTAK AÇIKLAMA: SUUDİ
TİRANLAR YEMEN'DEN ELİNİZİ ÇEKİN!

ENTERNASYONAL POSTACI

- 7 'PİYADELERİN' ÖYKÜSÜ
Derya Koca

GÜNCEL

- 18 METAL DİRENİŞİ: NOTLAR VE DERSLER
Engin Kara

TEORİ

- 11 KAPİTALİ OKUMAK
Güneş Gümüş

TARİH

- 26 CLARA ZETKİN
İsmail Yiğit

ÇEVİRİ

- 27 SENDİKALARIN BİRLİĞİ MESELESİ
Lev Troçki

BÜROLARIMIZ

Ankara

Bayındır-2 Sok. No:45/7 Kızılay **Tel:** 0537 734 7270

İstanbul

İstiklal Caddesi Sadri Alışık Sk. No:45/2 Beyoğlu **Tel:** 0543 337 3671

Antalya

Adnan Menderes Bulvarı 468. Sok. Bekir Turgay İş Merkezi Kat:3 No:308 **Tel:** 0544 359 4100

Trabzon

Razi Aksu İşhanı (KESK Binası) Kat:4 No:30 Meydan **Tel:** 0532 792 7171

Marksist Bakış - Aylık Politik Dergi - Yıl: 11 - Sayı: 49 - Haziran 2015

Sahibi ve Sorumlu Yazı İşleri Müdürü: Ayşe Şensöz

Yayın İdare Adresi: Bayındır-2 Sok. No:45/7 Kızılay/ANKARA **Tel:** 03124809560

Baskı: Mattek Matbaacılık Basım Yayın Tan.Tic.San.Ltd.Şti. - Ağaç İşleri Sanayi Sit. 1354. Cadde 1362. Sokak No: 35 İvedik Yenimahalle /ANKARA **Tel:** (0.312) 433 23 10 **Fax:** (0.312) 434 03 56

Yayın Türü: Yaygın süreli, aylık

Bir Devrin Sonu (mu?)

V. U. Arslan

7 Haziran seçimleri, 13 yıldır AKP'nin tek başına sürdürdüğü iktidarı sonlandırarak Türkiye burjuva siyasetinde yeni bir dönemin açılmasıyla sonuçlandı. Göstergeler bir çeşit 4 partili sistemin kurumsallaşacağını ortaya koyuyor. Bu da RTE'nin başkanlık hayallerinin suya düşmesi ve Türkiye'de koalisyonlar döneminin başlaması demek.

Yeni bir dönem diyoruz, zira yaşadığımız şey TBMM'deki sıradan bir iktidar değişikliği değil. AKP Türkiye'si, RTE'nin keyfi diktatoryal yönetiminde açıktan açığa bir "parti-devlet" sistemini kurumsallaştırıyordu. Devletin valisi AKP'nin valisi, yargı AKP'nin yargısı, polis AKP'nin polisi, medya AKP'nin medyası, MİT AKP'nin MİT'i, ordu AKP'nin ordusu, devletin haber ajansı AKP'nin ajansı, her türden bürokrat AKP'nin bürokrati, futbol bile AKP'nin futbolu durumuna gelmişti. Eğer AKP 7 Haziran seçimlerinden istediğini alabilmiş olsaydı durum, zaten yeterince zayıf olan Türkiye'deki demokratik haklar ve özgürlükler açısından çok daha vahim bir hal alacaktı.

Seçim Sonrasının Hesap-Kitabı

RTE'nin Türkiye'yi muhafazakar bir sömürü cennetine dönüştürmesinin adı olan Konyalaştırma projesi, 7 Haziran'da çok ağır bir darbe aldı. 2023 hayalleri suya düştü. Tayyipgiller, çıkmadık candan umut kesilmez misali şimdilerde kısa vadede erken seçim olursa istikrarsızlık korkusuna kapılan seçmenin desteğiyle "yeniden tek başına iktidar olabilir miyiz" in hesabındalar. RTE, tarafsız cumhurbaşkanı pozlarında "devlet hükûmetsiz kalmaz, herkes sorumlu davranсын" derken oyunbozanlık eden rolünü diğer partilere yıkmayı planlıyor kuşkusuz.

Şimdi anketlere bakılacak. Öyle ya, olası bir erken seçimden hangi tablo çıkacak, bunu önceden bir görmek lazım. Eğer seçimde tek parti iktidarı fikri güçlenirse AKP koalisyon pazarlıklarını usturubunca tıkamaya çalışacaktır. CHP'nin peşinde koştuğu Kılıçdaroğlu'nun başkanlığı senaryosu ise hem MHP'den hem de HDP'den gelecek desteğe muhtaç. Gelgelelim dün, dündür; bugün, bugündür; burjuva siyaset cephesinde tek gecede çok şey değişir. Her şey mümkün, ama bu yazının kaleme alınmakta olduğu sıralarda AKP ile koalisyon kimse yanaşmak istemiyordu. Öyle ya seçmene söz verilmiş; "seni başkan yaptırmayacağız" denmiş; "gelin oy verin, gitsinler" denmiş... Şimdi seçmeni öfkeliendirip tam da ufukta ekonomik daralma varken AKP'nin koltuk altındaki küçük ortak pozisyonuna kimse girmek istemez.

CHP'nin Rüya Planı Tutar mı?

İşte bu noktada özellikle CHP'nin ısıtmaya çalıştığı HDP destekli CHP-MHP azınlık hükûmeti formülasyonu var ki buna öncelikle MHP'nin ikna edilmesi gerekiyor, ardından da HDP'nin. CHP'nin rüya planına göre bir restorasyon hükûmeti olacak olan bu iktidar, seçim barajından yolsuzluk dosyalarına, seçim sürecinde verilen vaatlerden AKP'nin anti-demokratik icraatlarına kadar kritik önemdeki konulara el atacak. Erken seçime bu şekilde gidilecek, AKP ilk defa bir seçime iktidar olmanın nimetlerinden yararlanamayarak girecek, temel meselelere el atıp çözebilen CHP de rüşünü ispat edecek. Kulağa hoş geliyor, CHP ve sol seçmen de bu plandan hoşlanacaktır. Ama işler görüldüğü kadar kolay değil. Bir kere hadi diyelim dönüşümlü başkanlık gibi tekliflerle MHP (HDP düşmanlığını da bir kenara bırakıp) bu işe evet dedi, hadi diyelim HDP de kendisinin yancı olacağı bu plana olur verdi, söz konusu dönem bir yıl gibi kısa bir sürede de olsa CHP kendi boyunu aşan bazı büyük problemlerin altından kalkabilecek midir? Örneğin, böyle bir hükûmet, doğası gereği, Kürt sorununda hiçbir varlık gösteremez. Oysa şu anda bile Kürt illeri, barut fıçısı durumunda. Asker, polis, korucular dışında; Kürt milisler ve Hizbullah dışında bölgede IŞİD ve her türden karanlık istihbarat elemanları silahlı durumda ve bölge çok kırılğan bir yapıya sahip. Seçim öncesi ve sonrasında da gözüktü ki provokasyonun bini bir para. Kısacası CHP'nin hayalini

kurduğu MHP ve HDP destekli bu hükûmet, Kürdistan'daki herhangi bir parlamayı hiçbir şekilde kaldıramaz. MHP de zaten bu korkulu senaryo yüzünden kendi sonumu hazırlarım korkusuyla böyle bir hükûmete kolayca olur vermez. Bunun dışında CHP ve diğer partilerin söz verdiği asgari ücret artışı ve emeklilere yönelik sosyal reform paketlerinin geleceği de bir hayli kuşkul. CHP'nin TUSİAD-ABD-AB grubu ile kurduğu organik ilişkiler bir yana ekonomi yönetimini Kemal Derviş'e (ya da O'nun gibilere) bırakmaya hazırlanan bir CHP, özellikle içinde bulunulan ekonomik bozulma sürecini de hesaba kattığımızda ulusal ve uluslararası sermaye gruplarıyla ne ölçüde bir çatışmaya girebilir?

CHP, bir süredir sosyal demokratik bir hüviyete bürünmeye çalışıyor. 7 Haziran seçimleri yaklaşırken yoksullara ve emekçilere yönelik vaatlerini arttıran CHP, yakın tarihinde ilk defa bir seçime dinamik ve inisiyatif sahibi olarak girdi. CHP'nin HDP'nin estirdiği güçlü rüzgarlar karşısında ayakta kalabilmesi de bu sayede mümkün olabildi, pekala perişan durumlara düşebilirlerdi. Emekçilere yönelik kampanyayı salt seçimler öncesi hatırlaması, taşeronu kaldıracağım derken kendi belediyelerinde taşeronu devam etmesi ve birçok durumda işçilerle bu belediyelerin karşı karşıya gelmesi, Kemal Derviş gibi azınlık emekçi düşmanı emperyalizmin ajanlarının hala itibar görmesi ve ekonomi kurmayları olarak öne çıkarılması, TUSİAD ile gözlenen büyük yakınlık vb'leri CHP adına inandırıcılık

ve tutarlılık sorunu yarattı ki bunlar emekçilerden CHP'ye gelen desteğin sınırlı kalmasına yol açtı. CHP'nin sosyal reform vaatlerine sarılması, bu konuların emekçiler tarafından talep düzeyine yükseltilmesi için kolaylaştırıcı bir faktör olacaktır; diğer taraftan sosyal demokrasinin serbest piyasanın azgın neoliberal çağında tamamen iktidarsız olduğunu unutmamak ve CHP bahsinde illüzyonlara da mahal vermemek gerekir.

Sermayenin Arzusu

Kapitalistler (AKP ile palazlananlar hariç), AKP'nin kontrolsüz bir güç olmaktan çıkmış olmasından dolayı memnunar. Gerek içeride gerekse dış politikada RTE'nin benmerkezci politikalarının sisteme zarar verici olduğunu düşünüyorlardı. Şimdilerde bir sürü hesap ve ayak oyunu içerisinde büyük sermaye ve küresel oyuncular, CHP'yi AKP'ye itekliyorlar. Böylelikle Babacanlı Dervişli emekçi düşmanı ekonomik model devam ederken, burjuva program temelinde toplumsal uzlaşma ve istikrar sağlanacak, AB ile ilerleme yoluna yeniden girilecek, ABD ile dış siyasette yeniden tam uyum elde edilecek. Emperyalist-kapitalist sistemin tercihi şüphesiz ki bu tarz bir "normalleşme" yönünde. Ama CHP tabanı bu formüle tepkili ve parti liderliği AKP ile koalisyona mecbur kalmaktan çekiniyor. Zira, olası bir erken seçimde CHP gerileyip AKP ve HDP yukarı çıkabilir; AKP ile kurulacak bir koalisyon ise CHP'yi bitme noktasına getirebilir. CHP bütün bunlardan dolayı epey sancılı bir süreç geçirecek. HDP ise şimdiye kadar AKP ile CHP'nin koalisyon kurması yönünde görüş bildirdi. Böylelikle bir yandan HDP muhalefette kalırken Kürt sorununda daha ılımlı bir hükümet iş başına

geçmiş olacak ve aynı zamanda CHP'nin olası yıpranması durumunda da HDP alternatif olarak daha da yükselebilecek.

Seçimin Kazananı HDP

HDP, öncellerini de içerisine katarak söyleyelim ilk defa Kürt halkının yarısından fazlasının oyunu alarak önemli bir aşamaya erişti. Daha önceleri AKP'yi destekleyen Kürt muhafazakar oyları ile daha önce büyük kısmı CHP'ye giden Kürt Alevi oyları bu sefer çoğunlukla HDP'ye gitti. Kürt illerinde HDP'nin oyları %70'leri geçerken batıdaki Kürtler de yoğunlukla HDP'ye oy verdiler. AKP, daha önce diğer partileri ülkenin doğusunda var olmamakla suçlarken bu sefer kendisi de sınırdan itibaren Kürt illerinde saf dışı bırakıldı, bazı şehirlerde bitme noktasına geldi. AKP koca Diyarbakır'dan bir milletvekili zar zor seçtirebildi. HDP bunun dışında sol-sosyalist oyların büyük çoğunluğu ile bir kısım CHP'den gelen oyu da kendisine katarak %13'lük bir zafere imza atmış oldu. %10 barajının geçilmesinin AKP'nin geriletilmesi için elzem olduğu bir ortamda barajın kendisi HDP için bir sıçrama rampasına dönüştü ve 13'lük bir orana ulaşıldı. Çok tutan "seni başkan yaptırmayacağız" sloganının da gösterdiği gibi AKP karşıtlığını çok iyi kullanan Demirtaş ve HDP, cumhurbaşkanlığı kampanyasında kaldıkları yerden devam ettiler. Demirtaş'ın samimi politikacı tipiyle göz doldurarak HDP kampanyasını sırtladığını belirtelim. Temel motivasyonu AKP karşıtlığı olan Gezi ayaklanmasıyla ters düşen HDP'nin 7 Haziran seçimlerinde AKP karşıtı atmosferden en çok beslenen parti olmasını basitçe feleğin bir cilvesi olarak değerlendirmemek gerekir. Bir kere

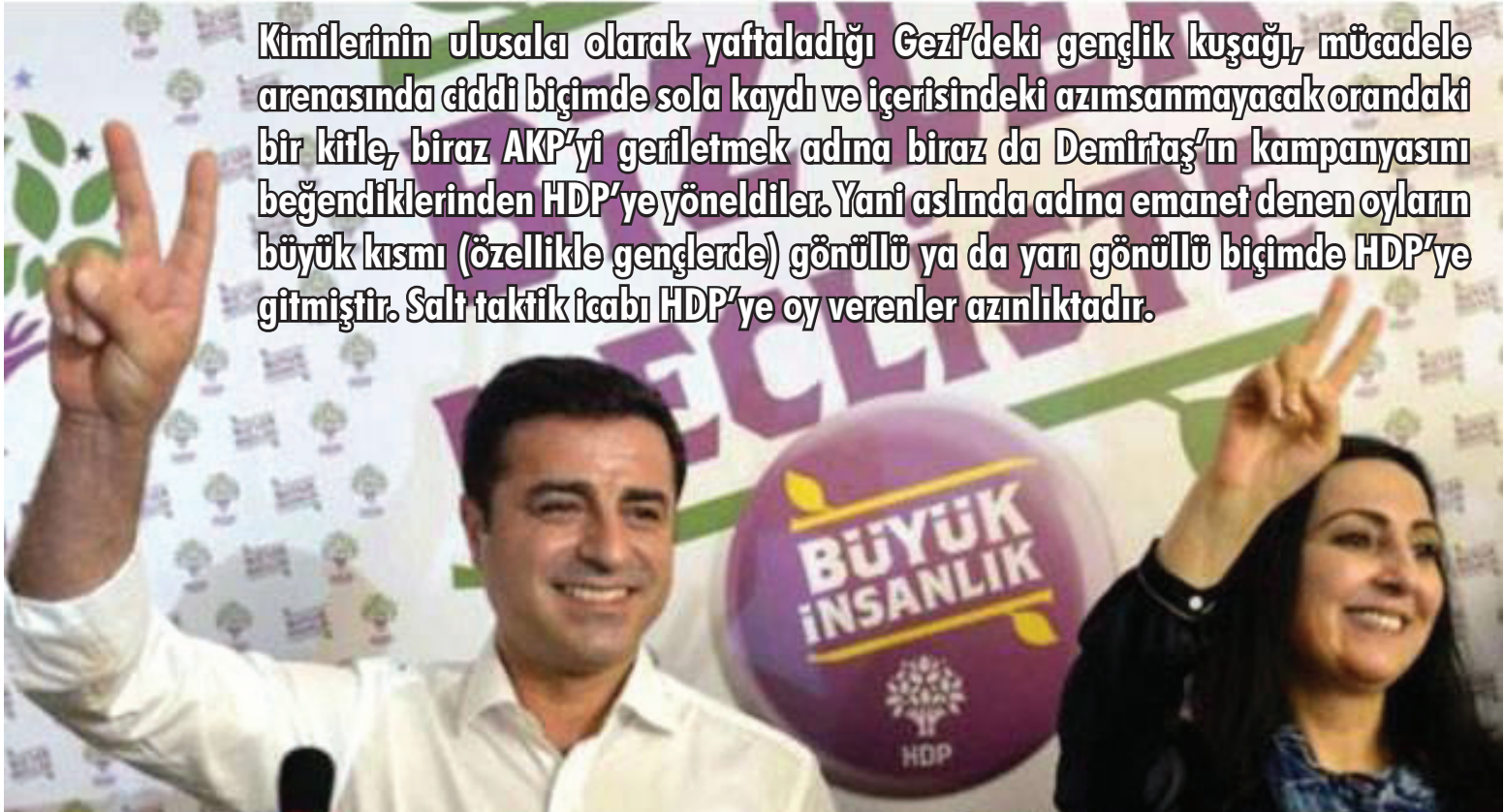
toplumsal mücadele somuttur ve hep örgütlü olan kazanır. HDP ve Kürt ulusal hareketi, kitleselliğiyle, enerjisiyle, disipliniyle, akılcı hamleleriyle süreci kendisine evriltmeyi başarmıştır. Ayrıca, kimilerinin ulusalcı olarak yaftaladığı Gezi'deki gençlik kuşağı, mücadele arenasında ciddi biçimde sola kaydı ve içerisindeki azımsanmayacak orandaki bir kitle, biraz AKP'yi geriletmek adına biraz da Demirtaş'ın kampanyasını beğendiklerinden HDP'ye yöneldiler. Yani aslında adına emanet denen oyların büyük kısmı (özellikle gençlerde) gönüllü ya da yarı gönüllü biçimde HDP'ye gitmiştir. Salt taktik icabı HDP'ye oy verenler azınlıktadır. Özellikle Gezi gençliğinden sola kayıp ilerleyenler, Kürt sorununda şovenizmden büyük oranda kurtuldular ve Demirtaş'ı beğenerek desteklediler.

HDP bu saatten sonra Türkiyelileşme politikası etrafında daha geniş kesimlere ulaşmaya çalışarak CHP'nin yerine geçmeye çalışacaktır. CHP önümüzdeki dönemde ciddi biçimde çuvallarsa -örneğin AKP ile kuracakları bir koalisyon, bir hezimete dönüşürse- HDP bu hedefine pekala varabilir.

Peki ya HDP Siyaseti?

HDP gözünü başa dikmesine dikti, ama işin bir de içerik kısmı var. Her şey güzel mi, hoş mu? HDP geleneğinin öteden beri arzuladığı Türkiyelileşme olgusu, yani Kürdistanla sıkışmayan, tüm Türkiye'nin ana aktörlerinden birisi olma hedefi, bu seçimde önemli ölçüde karşılanmış oldu. Ama ne pahasına? Bu süreçte HDP'nin "normalleşen", "sıradanlaşan", sistemin merkezine doğru kayan bir profil sergilediğini gördük. Sömürü

Kimilerinin ulusalcı olarak yaftaladığı Gezi'deki gençlik kuşağı, mücadele arenasında ciddi biçimde sola kaydı ve içerisindeki azımsanmayacak orandaki bir kitle, biraz AKP'yi geriletmek adına biraz da Demirtaş'ın kampanyasını beğendiklerinden HDP'ye yöneldiler. Yani aslında adına emanet denen oyların büyük kısmı (özellikle gençlerde) gönüllü ya da yarı gönüllü biçimde HDP'ye gitmiştir. Salt taktik icabı HDP'ye oy verenler azınlıktadır.

karşıtı, antikapitalist, antiemperyalist bir muhteva bir yana tını düzeyinde bile bu içeriği gözlemleyemedik. HDP kampanyasında sosyalist de vardı burjuva da; Kürt sorunu vurgusu da vardı Türk bayrakları da; türban da vardı Mustafa Kemal posterleri de; Alevi temsilcileri de vardı, Alevilerden pek de hazzetmediğini belli eden Altan Tan da. Dengir Mir Mehmed ve Celal Doğan gibi çok yıpranmış katıksız ağa-burjuvalar HDP kampanyasında en öndeki isimlerden bazılarıydı. Kürtler, kadınlar, Aleviler, Çerkezler, türban, aşiret vb. kimlikler HDP söyleminin belkemiği oldu; sosyalistler bile adeta kimlik olarak kampanyada yer aldılar. İşçi-emekçi vurgularına yer yer seyrek düzeyde rastlasak da liberal çevrelere de hitap eden bir kampanya yürüttü HDP.

HDP'nin en çok Avrupa'daki Yeşiller örneğine benzediğini diğer taraftan kimi ülkelerde iktidara bile gelen Yeşiller'in sistemle temelden bir sorunu olmadığını ve hatta zamanla sistemin bir parçasına dönüştüğünü hatırlatalım. Eğer HDP, AKP'ye pas vermez ve CHP'nin solundaki bir muhalefet odağı olarak kendisini konumlandırabilirse ilerlemeye pekala devam edebilir. Ama milyonlarca Kürt emekçi ile bu ülkenin bütün yoksul evlatları, HDP için kaçınıcı sırada gelecek? Seçim beyannamelerinde işçiler-emekçiler arada kendilerine yer bulabilirler, ama HDP'nin esas siyasetinde nerede olacaklar, yine kıyıda köşede mi kalacaklar?

HDP'nin sol bir güç olarak yükselişi, bu ülke adına olumlu bir gelişmedir, ama diğer taraftan sosyalizm adına HDP üzerinden yanlısamlar yaratmamaya özen göstermek gerekir.

Sosyalist Sol

Sosyalist sol bu seçimlerde büyük oranda HDP'yi destekledi. Bunların bir kısmı zaten HDP içerisinde bulunuyor. Ama burda temel bir sorun var. HDP içerisindeki sol bileşenler, orada eriyerek Kürt siyasal hareketinin bir eklentisine dönüşüyorlar ve kendi bağımsız varlıklarını ortaya koyamıyorlar. Örneğin HDP eşbaşkanlığına kadar getirilen ESP'li Figen Yüksekdağ (arka planda Marksist-Leninistlik iddiası olsa da) sol söylem konusunda Demirtaş'tan farkını ortaya koyamadığı gibi onun gerisinde kaldı. Örneğin seçim zaferi ertesinde Demirtaş'tan sonra söz alan Yüksekdağ'ın konuşması, devrimcilik açısından bir hiçti; sosyal demokrat ya da liberal tınılarla bezeliydi. HDP içerisinde bu dönem daha fazla sayıda sosyalist milletvekili olacak; ancak açıkçası geçmiştekinden çok da farklı bir duruş beklememiz için fazla bir sebep bulunmuyor.

Sosyalist solun bu dönemdeki görevi, somut talepler etrafında birleşik etkili kampanyalar örgütlemektir. AKP gitse de kalsa da sömürü sistemi bütün çarpıklıklarıyla hükmünü sürdürmektedir. Sosyalizm mücadelesi adına sınıf ve gençlik hareketi içerisinde somut mevziler kazanmadan ilerlemek mümkün değildir. Bunun dışında devrimcilerin seçimde önemli bir zafere imza atan HDP'ye dair politikaları sektör ya da oportünist çizgiden uzak olmalıdır. Devrimciler, HDP'yi burjuvaziyle karşı karşıya geldiği durumlarda desteklemeli; tersi durumlarda ise kıyasıya eleştirmekten çekinmemelidir.

Sosyalist soldan HDP'ye dışarıdan destek veren gruplar arasında pek derli toplu bir duruş ortada görünmüyor. Bu konuda fark yaratacak bir konumda olan BHH ise seçim sürecinde çelişkili ve kararsız bir tutum alarak bir çok fırsatı tepmişti. Sonuçları bugün daha net görünüyor. Kendi bağımsızlıklarını korumak şartını ortaya koyup HDP ile ittifak yaparak seçim sürecinden güçlü çıkabilirlerdi. Sol-Sosyalist kitlelerin zaten kendiliğinden bir şekilde HDP'ye kaydığı bir ortamda yapılması gereken hareket buydu.

Sosyalist solun bu dönemdeki görevi, somut talepler etrafında birleşik etkili kampanyalar örgütlemektir. AKP gitse de kalsa da sömürü sistemi bütün çarpıklıklarıyla hükmünü sürdürmektedir. Sosyalizm mücadelesi adına sınıf ve gençlik hareketi içerisinde somut mevziler kazanmadan ilerlemek mümkün değildir. Bunun dışında devrimcilerin seçimde önemli bir zafere imza atan HDP'ye dair politikaları sektör ya da oportünist çizgiden uzak olmalıdır. Devrimciler, HDP'yi burjuvaziyle karşı karşıya geldiği durumlarda desteklemeli; tersi durumlarda ise kıyasıya eleştirmekten çekinmemelidir.

Bu süreç özelinde sosyalistlere düşen görev; aşağıdaki talepler için acil mücadele çağrısı yapmaktır:

- 1-) Seçim barajının kaldırılması,
- 2-) Polisin yetkilerini arttıran İç Güvenlik Yasası'nın iptal edilmesi,
- 3-) 17 Aralık yolsuzluk dosyalarının açılarak ilgili bakanların Yüce Divan'a gönderilmesi, soruşturmalar önündeki engellerin kaldırılması,

4-) Suriye'ye yönelik saldırganlığın son bulması ve cihatçı fanatiklere desteğin kesilmesi,

5-) İş cinayetlerini engelleyecek önlemlerin alınması. İş kazalarında yaralanan ve ölen işçilerin ve yakınlarının sosyal ve hukuki haklarının güvence altına alınması,

6-) Taşeron sistemin yasaklanması,

7-) İnternet ve medya üzerindeki her türlü örtük/açık sansürün kalkması, basın emekçilerinin haklarının güvence altına alınması,

8-) Kobani'den Gezi'ye katliamlarda bulunan failler ve dönemin azmettirici kamu görevlilerinin yargılanmasının hızlı ve şeffaf bir şekilde sağlanması, gerekli cezaları almaları,

9-) Kürt sorununun inkârı politikasına son verilerek barış görüşmelerine şeffaf bir şekilde ve kamuoyunun denetiminde devam edilmesi,

10-) Sendikal mafyalaşmaya yol açan mevcut sendikal kanunun değiştirilmesi ve işçilerin özgür örgütlenmelerinin önündeki tüm yasal engellerin kaldırılması,

11-) Kadın ve trans cinayetlerini engelleyecek yasal tedbirlerin alınması, faillerin kamunun adalet duygusunu tatmin edecek şekilde cezalandırılmalarının sağlanması,

12-) Asgari ücret üzerinden alınan vergilerin kaldırılarak, asgari ücretin en az 1800 TL seviyesine çıkarılması,

13-) Diyanet İşleri Başkanlığı'nın kaldırılması; toplumda din, inanç ve mezhep üzerinden ayrımcılık yapan ve nefret söylemi üretenlerin cezalandırılması; Alevilerin ibadethaneleri olan cemevlerinin yasal statülerinin tanınması; toplumda inançlılar kadar inanmayan ateist vb. kişilerin de kişilik haklarının güvence altına alınmasının sağlanması yönünde yasal düzenlemeler yapılması.

Derya Koca

“Piyade”lerin Öyküsü

Dünyanın dört bir yanında iç savaşlar, açlık ve yoksullukla boğuşan milyonlar var. Yanı başımızda Suriye’de kitlesel katliamlarla süregiden bir iç savaş, Afganistan’da uzun yıllardır devam eden çatışma. Güney Asya’da emeği sudan ucuz yoksullukla boğuşan milyonlar. Etnik gırtlaklaşmanın açlıkla katmerlenmiş hali ise kara kıta Afrika’yı yiyip bitiriyor. Tüm bunlar emperyalist kapitalizmin bir nevi olağan seyri diyebiliriz. Öldürmeden ve sömürmeden yaşayamaz. Ancak insanlık da bu koşullar altında yaşayamıyor. Her yıl milyonlarca insan daha iyi bir hayat ya da en basitinden bir yaşam güvencesi için “umuda yolculuğa” çıkıyor. Göçmenlik, dünyanın her yanı iç savaşlarla kaynarken son birkaç yılda daha da trajik bir olgu halini aldı.

Sınırlar ve Özgürlük

Göçmenlik olgusunun tarihi, modern devletin ve yurttaş kavramının oluşmasına dayanmaktadır. 19. yüzyılın ortalarından itibaren burjuvazinin kendi iç pazarı olan ulus devletlerin inşası yurttaşlık ve ulusun ortaya çıkmasına sağlamıştır. 1848 burjuva devrimlerinde tarihsel olarak ilk ve son devrimci rolünü oynayan burjuvazi mutlak monarşiye karşı savaşım verirken özgürlük talebi ile mücadelesini kitlelere mal etmişti. Burjuvazinin öncülüğünü yaptığı bu yeni toplumda insanın doğal hakları arasında sayılanlar yaşama, mülk edinme, seyahat özgürlüğü idi. Bugünün dünyasına geldiğimizde, en temel insan hakları da dahil olmak üzere mülk edinme dışında (ki bu da kendi içinde çelişkiler taşır) burjuvazinin özgürlük adına hiçbir iddiası kalmamıştır. Yaşamak için akın akın ülkelerinden kaçan ya da faili meçhullere hatta polis infazlarına yeterince aşına bir coğrafyada yaşayan insanlar olarak bu gerçeklikle her gün bir kez daha yüz yüze geliyoruz.

Ulus devletlerin icat ettiği ulus kavramı burjuva demokrasisinin güdüklüğü etrafında birtakım iddialara sahip. Burjuvazinin her anlamda iç pazarı olan ulus devlette ulus “yerli” olandır. Ulus dışındakiler ise yabancı. Yani gezegene sınırlar çizen anlayışa göre ulus devlet, hakimiyet alanı kapitalist üretim

için gerekli koşulları yerine getirmek üzere her türlü baskı aygıtını devreye sokan ve bu üretim alanının olduğu sınırları korumakla mükellef bir aygıttır. Ulus denilen çoğunluğu emekçilerden oluşan nüfus, emek pazarıdır. Yeniden üretilmesi için ulus fikri etrafından koşullarına razı edilerek motivasyonu sürekli kılınmalıdır. Bu yüzden yerli ve yabancının sınırlarının net çizilmesi gerekir. Göçmenlerin sınırlandırılması bir yanıyla “ulusun” “yabancılarından” ayrışması görevini görür. Olgunun diğer bir yanı da her koşulda çalışmayı kabul etmek zorunda kalan göçmen (özellikle de kaçak göçmenlerin) işçilerin ucuz işgücü olarak varlığının patronlara büyük bir kar sağlamasıdır. Bu çarkın işleyebilmesi için de göçmenlerin yurttaşlık haklarından mahrum edilerek korkunç yaşam koşullarına maruz kalması ve en kötü işleri en ucuza yapmak zorunda olması gerekir. Eğer devletler kapısını çalan her göçmene tüm yurttaşlık haklarını verirse bu mekanizma tamamen ortadan kalkacaktır; bu yüzden de her zaman sınırlandırılması gereklidir. 1851’den bu yana da pasaport uygulamaları ile ülkelere giriş çıkış sıkı sıkıya denetlenmektedir.

Yani hal böyle olunca seyahat özgürlüğü kuşa dönmektedir. Yoksullar için pasaport ve vize işlemleri bile oldukça maliyetli hale getirilir, yaşanan ülkeye geri dönmek için teminat niteliğinde belgeler göstermek

gerekirken özgürlükten bahsetmek gerçekten komik oluyor. Kaldı ki göçmenlerin yabancı bir ülkede çok uzun yıllar hiçbir hakkı olmaksızın yaşayıp yurttaşlığa kabul edilmediği durumlar da çok sıradan bir hal almış durumda. Sermayenin emek mobilizasyonuna ihtiyacı var; ancak bunu kontrol etmek de istiyor. O yüzden yurttaşlığa alınacak nüfus sınırlandırılıyor, göçmen politikaları her geçen gün sertleşiyor, sınırlar daha sıkı denetleniyor. Bu durumda ülkenizdeki katliamdan kaçmak zorunda olmanız ya da işsizlikten kıvrınmanız bir değer taşımıyor.

Diğer yandan sermayenin mobilizasyonu ve dolaşım özgürlüğü önünde hiç de engel yok. Hatta devletler zenginlere para karşılığı yurttaşlık satıyor. Haklar, parayla satın alınıyor. Mesela Malta 650 bin Euro, Almanya 250 bin Euro gibi uçuk rakamlara, ABD 1 milyon dolarlık şirket kurmak karşılığında kapılarını sonuna kadar açabiliyor. Zenginlerin dünyasında sınırlar yok!

Hafif Piyadeler

Marks, Kapital’de göçmen işçiler için “sermayenin hafif piyadeleri” der. Piyadeler savaşta düşmanla en çetin koşullarda savaşan ve en önde feda edilen askerdir. Fetihler ve alan kontrolü piyadeler olmadan mümkün olmaz. Göçmen işçiler de tıpkı

Routes of illegal border crossings (2014)

2015'in ilk 6 ayında 100 bini Akdeniz üzerinden olmak üzere 103 bin göçmen Avrupa'ya ulaştı. (54 bini Libya'dan İtalya'ya, 48 bini ise Yunanistan'a giriş yaptı.) Sadece Yunanistan'a günde ortalama 600 göçmen ulaşıyor. Ölüm oranları ise asıl trajik boyut: 6 ayda 1800 göçmen Akdeniz'de yaşamını yitirdi.

piyadeler gibidir. En kötü koşullarda çarpışmaya hazır, her türlü iş cinayetine kurban giden, sürülen ağır sömürü altında feda edilmektedir. Sermayenin piyadeleri, bugün hiç olmadığı kadar kalabalık. Dünya, İkinci Dünya Savaşı'ndan bu yana en büyük göçmen trafiğini yaşıyor. Çünkü Ortadoğu, Asya, Afrika, Doğu Avrupa... iç savaşlarla, katliamlarla ve yoksullukla boğuşuyor. Afganistan, Suriye, Irak, Myanmar, Kenya, Ukrayna, Libya, Yemen gibi ülkelerde emperyalizmin eliyle yaratılan kitlesel kıyımlardan kaçan insanlar umuda yolculuk için Avrupa'ya ulaşmaya çalışıyor. Pakistan, Çin, Bangladeş, Sri Lanka gibi yoksul Asyalılar akın akın yeni bir hayat için çok tehlikeli yollardan geçmek zorunda kalıyor. Ancak bugün gelişmiş dünyanın kapıları bu nüfusa kapatılıyor. Emperyalizm, kendi yarattığı cehennemden kaçan yoksul insanları gelişmiş şehirlerinde istemiyor. Yaşamak için ölümü göze alanlar şans eseri kurtulurlarsa yarı açık cezaevlerine benzer kamplarda korkunç koşullarda yaşamaya mahkum ediliyor. Sınır dışı edilmek ya da sınırlarda öldürülmek de oldukça sıradan bir hikaye. Bir şekilde sınır geçildiğinde ise merdiven altında ölesiye çalışmak, fuhuş, uyuşturucu gibi insanlık dışı şekillerle hayatta kalmak, iş cinayetlerinde topluca ölmek...

Ancak varlıkları bile sermayenin çok işine geliyor. Göçmen işçi çalıştırmanın, tarihsel olarak, kapitalist birikim açısından yerine getirdiği birtakım ekonomik, sosyal ve politik işlevler bulunmaktadır. Ücretleri düşürmek, yerli işgücü üzerinde baskı kurmak, korumasız, esnek ve uysal bir işgücü kaynağı sağlamak, emeğin yeniden üretim maliyetini düşürmek ve hepsinden önemlisi işçi sınıfını kendi içinde yerli, yabancı ya da ırksal, etnik köken, din gibi

özellikler temelinde- bölmek gibi. Bir göçmen ülkesi olan ABD'de 2000 yılında 7 milyonu bulan kaçak göçmen sayısı bugün 12 milyona yükselmiş bulunuyor. Avrupa'da ise 1990'ların sonunda 3 milyon kaçak göçmen varken şu an Avrupa Birliği'ne yılda yaklaşık 500 bin kişi kaçak yollardan giriş yapıyor. AB'de 2008 krizi sonrası bu büyük nüfusa karşı yönelen tepkiyi örgütleyerek yükselişe geçen ırkçı partilerin varlığı, AB parlamentosunda ulaştığı tarihsel sandalye sayısı da bir başka tehlikeye işaret etmekte.

Neoliberal model, yani piyasa merkezli toplum modeli her şeyin metalaştığı, emekçilerin örgütsüz ve güvencesiz çalıştığı vahşi bir sömürü rejimini dayatıyor. Esneklik ve emek mobilizasyonu bu nedenle göçmen işçileri daha önemli hale getiriyor. Çok ucuza çalışan ve hiçbir hak talep edemeyen göçmen işçiler belli haklara sahip işçiler yerine patronlar tarafından özellikle emek yoğun işlerde tercih ediliyor. Ve o kayıtsız binlerce işçiden ancak bir iş cinayetinde katledildiğinde ya da daracık bir evde onlarca kişi ölü bulunduklarında haberdar olunuyor. Bu döngüyü Avrupa'daki kaçak göçmenlerin Barselona'sını anlatan Biutiful adlı film oldukça çarpıcı bir sahneyle özetliyor. Kaçak işçilerden para kazanan Uxbal Çinli işçileri işe alması için bir şantiye şefine ısrar eder. Şef, "Daha önce bir inşaatta çalıştılar mı? Bu maliyetleri düşürmeye hiç yardımcı olmuyor" der. Uxbal'ın cevabı ise şöyledir: "Maliyetler... Alternatifin, inşaatta çalışmak için sendikali işçi bulmak da olabilir değil mi? Bunun hesabını yaptığın zaman beni ara."

Umud: Avrupa

Ortadoğu ve Kuzey Afrika hepimizin bildiği gibi bilhassa son birkaç yıldır artan bir şekilde kitlesel kıyımlara sahne oluyor.

Suriye'deki sefeli katliamlarından kaçan milyonlarca insan Lübnan ve Türkiye başta olmak üzere çeşitli ülkelere sığınmak zorunda kaldı. Afganistan'da devam eden iç çatışma, Libya'yı kan gölüne çeviren emperyalist savaş; Arakan'dan kaçan Müslümanlar, açlıktan kaçan Afrikalı halklar, yoksulluktan kurtulmak için yollara düşen Güney Asyalılar... Ülkelerinden kitlesel biçimde göçenlerin en yakın hedefi ise Avrupa. Avrupa'ya ise Türkiye gibi üçüncü ülkeler üzerinden geçiş yapıyorlar. Suriye savaşından önce Türkiye'den geçiş yapan insan sayısı yılda en az yüz bin kişiydi.

AB egemenleri aslında kendilerinin sebep olduğu bu büyük göç dalgasını durdurmak için çok büyük çapta önlemler almaya başladı. AB'ye giriş kapıları görevini gören İtalya, Malta, İspanya gibi deniz ülkeleri açık denizlerde adeta insan avına çıkıyor. AB, bu ülkelere ortak alınan kararlar doğrultusunda tedbir alması için yüklü bir miktar para ödüyor. Bu ülkeler de bir üçüncü ülkeye işi havale ediyor. Mesela İspanya Fas'a, İtalya Libya'ya göçmenler için "durdurma" parası ödüyor. Göçmen politikalarını AB çıkarları doğrultusunda değiştirmesini istiyor. Bu ülkelere kurulan kamplarda göçmenler öldürücü koşullara mahkum ediliyor. Ancak Libya'da da savaş çıkması işleri kontrolden çıkardı AB için. Bu nedenle son bir yılda Akdeniz üzerinden AB'ye giriş yapmaya çalışan kaçak göçmen sayısı hızla tırmandı. Tabii insan kaçakçıları da bu fırsattan istifade çok ciddi bir kısmı ölümle sonuçlanan yolculuklardan para kazanmak üzere kolları sıvadı. Önce açık denizde terk edilen teknelerde insanların ölmeleri beklendi. İbret-i alem olması için balıkçılara yardım etmelerini yasaklayan talimatlar verildi. Tekneler batırıldı. Gayrı resmi her türlü yoldan büyük cinayetler işlendi. Akdeniz, kızıla boyandı. Her renkten ve ulustan binlerce insanın mezarı olan Akdeniz açıkları hemen hemen her gün yeni bir ölüm haberi ile gündeme geliyor.

Yüzlerce kişinin bindiği şişme bot, kayık ya da en iyi ihtimalle tekneler Akdeniz'de adeta ölüm saçıyor. Nisan, Mayıs ve Haziran ayları boyunca hava koşullarının iyileşmesi ile birlikte yoğunlaşan göçmen trafiği ölüm haberlerinin sıklığını da arttırdı. Hemen her gün kitlesel ölüm haberleri geliyor. Sadece 3-4 Mayıs'ta İtalya'nın Sicilya açıklarında 6 bin göçmen denizden kurtarıldı. 5 Mayıs'ta 40 göçmen denizde öldü. Ölenlerin, Arakanlı Müslümanlar oldukları ve ölenlerin bir kısmının teknede kıt miktarda bulunan yiyecek ve su için kavga sonucu yaşamını yitirdiği öğrenildi.

Birleşmiş Milletler'in 2015 yılına ait açıkladığı rakam dudak uçuklatıyor: 2015'in ilk 6 ayında 100 bini Akdeniz üzerinden

Dünyayı sınırlara bölen anlayış aynı dünyaya savaşları reva gördüğü sürece Akdeniz'den ölüm haberleri kesilmeyecektir. IŞİD gibi unsurları egemenlik alanlarını genişletmek için kullanmaktan çekinmeyen egemenlerin göçmen yoksulların geleceğini düşünmesi ya da bir olgu olarak göçmenliğin ortadan kalkmasına dair bir adım atması mümkün değildir. Sorunu yaratandan çözüm beklenemez.

olmak üzere 103 bin göçmen Avrupa'ya ulaştı. (54 bini Libya'dan İtalya'ya, 48 bini ise Yunanistan'a giriş yaptı.) Sadece Yunanistan'a günde ortalama 600 göçmen ulaşıyor. Ölüm oranları işin asıl trajik boyut: 6 ayda 1800 göçmen Akdeniz'de yaşamını yitirdi. Bunların 800'ü sadece Nisan ayına ait.

AB egemenleri duruma el koymak için 18 Mayıs'ta, EUNAVFOR Med Operasyonu'nu kabul etti. Bu operasyona göre savaş uçakları ve gemileri Akdeniz'de adeta insan avına çıkacak, kaçak göçmen taşıyan teknelerin hareket ettiği kıyılara kadar uzanıp tekneleri yok edebilecek. Kısacası AB, ölümden ve savaştan kaçanlara savaş gemileriyle savaş açmış durumda.

Göçmenlerin Türkiye'si, Türkiye'nin Göçmenleri

Türkiye, Ortadoğu'nun Avrupa'ya açılan kapısı olarak işlev görüyor. İran'dan gelen sığınmacılar ile Suriye'den gelen 2 milyon göçmen Türkiye'de tamamen keyfe keder koşullarda yaşamaya mahkum ediliyor. Afgan, Gürcü, Rus, Azeri, Ermeni, Türkmen, Çinli yüzbinler Türkiye sermayesinin cephesine piyadelik yapıyor. Bu savaş tablosu, kimi zaman AB hikayesinden daha derin bir dramı gösteriyor.

Suriyeli yaklaşık 2 milyon insanın ise bir yasal statüsü dahi bulunmuyor. Suriyeliler özel olarak oluşturulan "misafir" ve "geçici koruma" adı verilen pozisyonda, hiçbir hak sahibi olmadan yaşıyorlar. Sonuç sokaklarda dilenen çocuklar, yok pahasına çalışan erkekler, satılan ve fuhuşa sürüklenen

kadınlar. Suriyelilerin yoğun olarak yaşadıkları yerlerde şimdiden tehlikeli bir kutuplaşma zeminine işaret eden ırkçı saldırılar yaşanmaya başladı. İş bulamayan Türkiyeli işçiler bu "yabancılar" tepki duyuyorlar. İstanbullu bir ayakkabı işçisi durumu şöyle özetliyor:

"Suriyeliler İstanbul'a geldiklerinden bu yana iş bulamıyoruz. Biz ayakkabının çiftini 7,5 TL'den üretiyorduk. Bizden üç kat daha düşük paraya çalıştırıyorlar. 2,5 TL'ye ayakkabı yaptırıyorlar. Durum böyle olunca birçok kişi uzun süredir iş bulamıyor." Batman'daki Suriyeli göçmenler de ülkenin geri kalanına göre daha kötü. Aylık 400 TL'ye çalışmaya zorlanıyorlar. Bu ahval, işçi sınıfının zamanla Suriyelilere yönelik öfke biriktirmesine sebep olabilecek, kriz zamanlarında ise ırkçılığa varabilecek bir eğilimi işaret etmesi açısından önemlidir.

Suriyeli göçmenlerin Türkiye toplumunda geçici görülüp, siyasi malzeme olarak kullanıldıkları günler geçince "unutulmaları" bu sorunun boyut atlamasına sebep oluyor. Bir gün geri gideceği düşünülen milyonlarca yoksul insan hiçbir hukuki güvencesi olmadan, çalışma izni olmadan, sağlık hizmeti dahi göremeden en kötü koşullarda yaşıyor. Bu sorun, çok geçmeden Türkiye'de ciddi bir insanlık dramına sebep olacaktır. IŞİD'den kaçarak Türkiye'ye sığınan insanlar ikinci bir savaşın, hayatta kalma savaşının ortasındalar ve geri dönme koşullarının, halen mezhepçi katliamlar devam ederken, oluşmasının çok kolay olmadığını da eklemeliyiz. Diğer yandan ise cihatçı çetelerin verilen lojistik destek ile

nasıl el üstüne tutulduklarını da biliyoruz.

Sonuç

Emperyalist kapitalizm doğası gereği dünyanın her noktasına yayılan yoksulluk ve savaşlar ile insanlığın doğrudan varlığına yönelen en büyük tehdit. Ülkesindeki tehditlerden kaçmak zorunda kalan milyonlarca göçmen ise bu bataklıklarda kalması istenen birer kurban olarak görülüyor. Yaşama şansı bulabileceğini düşündüğü her yere yönelen göçmen orduları dünya işçi sınıfının en kötü koşullarında çalışan kesimini oluşturuyor. Göçmen işçiler patronların sadece düşük maliyetli emek gücü değil, emekçi sınıfları ırkçı reflekslerle bölerek sınıf mücadelesinin önüne çekilen set olarak kullanılıyor.

Dünyayı sınırlara bölen anlayış aynı dünyaya savaşları reva gördüğü sürece Akdeniz'den ölüm haberleri kesilmeyecektir. IŞİD gibi unsurları egemenlik alanlarını genişletmek için kullanmaktan çekinmeyen egemenlerin göçmen yoksulların geleceğini düşünmesi ya da bir olgu olarak göçmenliğin ortadan kalkmasına dair bir adım atması mümkün değildir. Sorunu yaratandan çözüm beklenemez. Çözüm tüm emperyalist savaşları ve yoksulluğu bitirecek olan son savaşta: sınırsız, sömürsüz ve sınıfsız bir dünya için devrim kavgasında.

KAPİTAL'i OKUMAK

“Marks denildiğinde aklınıza hangi kitap gelir?” diye sorsak herhalde en çok Komünist Manifesto ve Kapital yanıtıyla karşılaşırız. Troçki'nin “dünya yazınındaki her şeyden daha üstün bir deha sergileyen” bir eser olarak betimlediği Komünist Manifesto geniş bir okuyucu kitlesiyle buluşmuştur. Kapital'in durumu ise bambaşkadır. Ortaya koyduğu parlaklıkla burjuva ekonomistlerin bile zaman zaman Marks'ın hakkını teslim etmek zorunda kaldığı bu eser, ne yazık ki okuyucularına yeterince ulaşabilmiş değildir. Gerek 2000 sayfa bulan hacmi gerekse anlaşılamayacağı kaygısıyla göz korkutucu addedilen Kapital, adından çokça bahsettirse de az okunan bir eser olarak kalmıştır. Siyasetin Marksist analizini yapma iddiasındakilerin yüzlercesine karşın ne yazık ki kapitalist ekonominin Marksist değerlendirmesini yapanların/yapma iddiasında olanların sayısı sadece Türkiye'de değil, dünyada da çok az sayıda insanı geçmez. Bu çerçevede bu yazı, Kapital ile tanışmak isteyen ama bir türlü adım atamayan okuyucu kitlesine bir katkı sunmak için Kapital'in I. Cildinin bir panoramasını çıkarmak gayesinde. Elbetteki her sosyalistten burjuva iktisatın Marksist eleştirisi konusunda bir uzman çıkarmayı beklemiyoruz; ancak her devrimcinin burjuva ekonominin nasıl işlediğinin, bu işleyişin içsel çelişkilerinin farkında olması, mücadelesinin geleceği açısından da belirleyici önemde.

Kapitalist Ekonomi Nasıl İşler?

Kapitalist dönemin başlangıcını 16. yüzyıl olarak işaretleyen Marks açısından Kapital'in gayesi bu "modern toplumun ekonomik hareket yasasını ortaya çıkarmaktır" (Marks, 2000: 18). Kapitalizmi genelleşmiş bir meta ekonomisi olarak betimleyen Marks'ın bu ekonominin işleyiş ilkelerine ışık tutmak için başlangıç noktası da ekonominin çekirdeğini oluşturan "meta" olacaktır: "...burjuva toplumda emek ürününün meta-biçimi – ya da metanın değer-biçimi – ekonomik hücre-birimidir" (Marks, 2000:16).

Kapital'de, Marks, ilk iş olarak gündelik hayatımızda da sıklıkla kullandığımız/karşılaştığımız bir kavram olarak metanın tanımlanması ve onun içerdiği ilişkilerin ortaya konulmasına girişir. Meta, "başkaları için kullanım-değerleri, toplumsal kullanım-değerleri"dir (Marks, 2000: 53). Başka bir ifadeyle, meta, pazarda satılmak üzere üretilen ürünlerdir. Meta kavramı çerçevesinde Kapital'de sıklıkla karşımıza çıkacak ikiliklerden ilki ile tanışırız: kullanım değeri ve değişim (mübadale) değeri. Bir ürünün meta olması bu iki ögenin birlikte varlığını gerektirir ki bunlar bir karşıtlık ilişkisi içindedirler. Kullanım değeri bir şeyin yararlı olması, somut ya da soyut bir ihtiyaca tekabül etmesini ifade eder. Peki değişim değeri nedir? Piyasa dilinde her metanın değişim değeri mübadale edildiği fiyatı demektir. Bu fiyat nereden kaynaklanmaktadır? Neden aynı miktarda odun ile fındığın fiyatları birbirinden farklıdır? Bu sorunun cevabını verebilmek için Marks, çok farklı metalarda ortak olan ve böylece bu metaların bir değişim oranının oluşmasına imkan veren şeyi bulmaya girişir. Metaların ortak tek bir özelliği vardır: emek ürünü olmaları. Dolayısıyla metaların değişim değerini belirleyen, içerilerinde somutlaşan/maddeleşen soyut insan emeğidir. Emeğin niceliği onun süresi olabileceğine göre değişim değerinin ölçüsü de emek-zamanı olacaktır; ancak insan emeğinin türdeş kabul edilmesi gerektiğinden dolayı ortalama olarak (başka bir deyişle toplumsal olarak) gerekli emek zamanı. Marks, bir metanın değerinin belirlenmesinde işçinin harcadığı emeğin yanında üretim araçlarında bulunan emeğin de hesaba katılması gerektiğini ifade eder. İşçinin emeği canlı emek iken üretim araçlarından metaya aktarılan emek, geçmiş kuşaklarının ürünü olarak üretim araçlarında saklı duran ölü emektir. Canlı ve ölü emek, ürünün değerinin oluşmasında farklı roller oynarlar. Üretim araçları, ancak kendi değerini tamamen ya da parça parça metaya katarken; emek-gücü kendi değerinden daha fazla bir büyüklüğü metaya eklemektedir. Bu bağlamda Marks (2000: 209), üretim sürecinde nicel bir değişime uğramayan "sermayenin üretim araçları, hammadde, yardımcı malzemeler ve iş aletlerince temsil

edilen kısmı"na değişmeyen sermaye; üretim sürecinde değer değişimine uğrayarak artı-değeri üreten "sermayenin, emek-gücü tarafından temsil edilen kısmı"na ise değişen sermaye demektir.

Marks, analizlerine, Kapital'deki bir başka ikilik olan, metada somutlaşan emeğin iki yönlü özelliği olarak soyut insan emeği ile somut insan emeğini ele alarak devam eder. Somut emek, terzilik, madencilik, mobilyacılık gibi belirli türde ve belirli amaca yönelik emek gücünün farklı harcanma biçimlerini ifade ederken soyut insan emeği "genel olarak insan emeğinin harcanması"dır (Marks, 2000: 56). Emeğin bu ikili niteliği, kullanım ve değişim değeriyle doğrudan ilişkilidir: "Bir yandan, her türlü emek, fizyolojik anlamda, insan emek-gücü harcanmasıdır; ve bu, özdeş soyut insan emeği özelliğinde oluşu ile, metaların değerini yaratır ve ona biçim verir. Öte yandan, her türlü emek, insan emek-gücünün, özel bir biçimde ve belirli bir amaca dönük olarak harcanmasıdır, ve bu somut yararlı emek özelliği ile, kullanım-değerlerini üretir" (2000: 58). Marks'ın bu soyutlamanın kavranması emek-değer teorisinin anlaşılması açısından önemlidir.

Marks, devamında metalar arasındaki değer ilişkisinin para biçimini alışıncı inceleyerek ilerler; böylece hem paranın ne olduğunun bilmeceğini çözmeyi hedeflerken hem de bu şekilde metaların

ardında gizlenmiş değere ulaşmayı amaçlar. Para, metalar arasında değişimi sağlayan evrensel bir eşdeğerdir; ancak o, metalarla mübadelesi sırasında sanki metarlardan bağımsız olarak, kendinden bir değere sahipmiş gibi bir nitelik kazanmaktadır: "...metalar aleminin işte bu sonal para-biçimi, aslında, özel emeğin toplumsal niteliğini ve tek tek üreticiler arasındaki toplumsal ilişkiyi aydınlatmak ve açıklığa kavuşturmak yerine, örtbas eden öge olmuştur" (Marks, 2000: 86). Marks, meta fetişizmi kavramı ile bu durumu tariflemektedir. Meta fetişizmi, kendi yarattığı olan emek ürünlerinin onu üreten emekçiden bağımsızlaşması ve insanların üzerinde hakimiyet kurmasının adıdır: "...metanın gizemli bir şey olmasının basit nedeni, onun içinde insan emeğinin toplumsal niteliği, insana, bu emeğin ürününe nesnel bir nitelik damgalanmış olarak görünmesine dayanmaktadır; üreticilerin kendi toplam emek ürünleri ile ilişkileri, onlarla kendi aralarında bir ilişki olarak değil de, emek ürünleri arasında kurulan toplumsal bir ilişki olarak görünmesindedir" (Marks, 2000: 82).

Evrensel eşdeğer olarak altın, gümüş gibi para-metaların kullanıldığı bir dönemde Kapital'i yazan Marks'ın para ile ilgili değerlendirmelerinin kilit noktası -ki bugün de önemini aynı şekilde korumaktadır- metaların piyasaya arz-ı endam ettikleri fiyatın (parasal değerlerinin) metaların içindeki soyut toplumsal emeğin cisimleşmesi olduğunu ortaya koymasıdır: "Para, bir

Metaların değişim değerini belirleyen, içerlerinde somutlaşan/maddeleşen soyut insan emeğidir. Emeğin niceliği onun süresi olabileceğine göre değişim değerinin ölçüsü de emek-zamanı olacaktır; ancak insan emeğinin türdeş kabul edilmesi gerektiğinden dolayı ortalama olarak (başka bir deyişle toplumsal olarak) gerekli emek zamanı.

değer ölçüsü olarak, metalarda içkin değer in ölçüsüne, emek-zamanına bir zorunluluk sonucu verilmiş dışsal bir biçimdir” (Marks, 2000: 103).

Marks'ın bir sonraki inceleme nesnesi paranın sermaye dönüşümü olacaktır. Sermaye, Marks açısından sadece çok miktarda paranın meydana getirdiği bir zenginlik birikimi değil bir toplumsal ilişkiyi ifade eder; yalnızca para ile sermaye olan para arasındaki farkın dolaşım biçimleri arasındaki ayrım üzerinden farklı ilişki biçimlerine tekabül ettiğini ortaya koyar: “Metanın en basit dolaşım biçimi M-P-M, metanın paraya dönüşmesi, ve paranın gerisin geriye meta haline gelmesidir; ya da satın almak için satmaktır. Ama, bu biçimin yanısıra ondan tamamen farklı başka bir biçim görüyoruz: P-M-P, paranın metaya dönüşümü ve tekrar para halini alışı; ya da satmak için satın almak. Bu ikinci biçimde dolaşımını tamamlayan para, böylece sermayeye dönüşür, sermaye halini alır, ve zaten aslında sermaye olma özelliğindedir” (Marks, 2000: 151). Meta-Para-Meta dolaşım döngüsünün amacını kullanım değerleri elde etmek, yani ihtiyaçların karşılanması oluşturunken Marks tarafından sermayenin genel formülü olarak tanımlanan Para-Meta-Para' döngüsü ilk ortaya konulan paradan (P) daha büyük bir nicelik (P') elde etmek hedefiyle gerçekleştirilir. Sermaye kendisini çoğaltma hedefiyle böyle bir döngüye girer ve Marks, bu döngü sayesinde yaratılan fazlalığı “artı-değer” olarak ifadelendirir. Paranın sermaye olarak dolaşımının hedefi kullanım değerleri yaratmak değil, bunları yaratarak artı-değer elde etmek ve böylece kendisini büyümektir; bu amaç doğrultusunda bu döngü durmaksızın sürekli olarak yinelenir.

Paranın sermaye haline gelmesini sağlayan P-M-P' döngüsünün sonucunda artı-

değer ortaya çıkmaktadır ama artı-değer bu döngünün neresinde yaratılmaktadır? Marks, artı-değerin metaların dolaşımı sırasında yaratıldığı, yani asalak olarak nitelediği tüccar sermayesinin dolandırıcılığından kaynaklandığı tezini tartışmaya açar ve dolaşımda değer in paylaşılmasındaki değişimin dolaşımdaki değer toplamında bir farklılık yaratamayacağını belirterek bu iddiayı geçersizleştirir. Marks, artı-değerin kaynağının dolaşımda görülmeyen, onun arka planındaki başka bir süreç olduğunu söyledikten sonra aynı malzemenin emek tarafından işlenmiş olanı ile olmayanı arasındaki değer farkının kaynağının onun içindeki emek miktarındaki fazlalık olduğu tespitini yapar. Artı-değerin kaynağını ararken bakılması gereken alan olarak üretim sürecini ve onun içinde emeği işaret eder.

Artı-değeri anlamak bir meta haline gelen emek-gücünü ve onun özelliklerini anlamayı gerekli kılar. Öncelikle sermayenin ortaya çıkışı tarihsel olarak emek-gücünün meta haline gelmesi, yani emekçi sınıfların kendi başlarına üretim yapabilecekleri üretim araçlarından (tarlalarından koparılmış köylüler örneğinde olduğu gibi) koparılması gerekir. Sermayenin varlık göstermesinin tarihsel gerekli şartı ihtiyaçlarını karşılamak için emek-gücünü satmak zorunda olan özgür emekçinin ortaya çıkışıdır. Emek-gücü, diğer metalar gibi ikili bir özelliğe sahiptir: kullanım ve değişim değeri. Kullanım değeri bir şeyin yararlılığı ise emek-gücünün yararlılığı yeni metalar (yani kullanım-değerleri) üretmesidir. Emek-gücünün değişim değeri ise onun üretilmesi için toplumsal olarak gerekli emek zamanı ile belirlenir; piyasadaki karşılığı ücrettir. Emek-gücünün üretilmesi için toplumsal olarak gerekli emek zamanı hem “emekçinin varlığını sürdürmesi için gerekli olan geçim araçlarının değeri” (Marks,

2000: 174), yani varlığının devam etmesi için gerekli ihtiyaçları karşılamasını hem de “emekçinin yerini dolduracak olanların, yani çocuklarının gereksinimlerini” (var olan ve yeni işçi kuşaklarının eğitim masrafları da dahil olmak üzere) kapsamaktadır. Emek gücünün değişim değeri asgari olarak işçinin hayatta kalması için vazgeçilmez ihtiyaçların karşılanması olmak durumundadır. Ancak görülebileceği gibi emek gücünün değişim değeri, kısacası ücret, emekçinin üretimi ve yeniden üretimi için gerekli emek zamanının içeriğinin doldurulmasının toplumsal koşullar ve ilişkilere bağlı olmasından kaynaklı değişebilir bir büyüklüktür. Marks, bu bağlamda ücretlerin belirlenmesinin sınıf mücadelesinin önemli merhalelerinden biri olduğunu ifade etmektedir.

Emek-gücünün ikili özelliği, taşıdığı kullanım ve değişim değerinin birbirinden farklı büyüklükler olması; işte artı-değerin kaynağı tam da budur: “İşçiyi 24 saat süreyle canlı tutmak için yarım günlük emeğin gerekli oluşu, onun bütün gün çalışmasına engel oluşturmaz. Bu nedenle, emek-gücü değeri ile bu emek-gücünün emek süreci içerisinde yarattığı değer, birbirinden tamamen farklı büyüklüklerdir; kapitalistin, emek-gücünü satın alırken gözönünde bulundurduğu şey, işte iki değer arasındaki bu farktır” (Marks, 2000: 195). Emek-gücü, kendi üretimi için gerekli olandan (değişim değeri/ücret) daha fazla emek harcama/değer yaratma (kullanım değerleri/metalar) özelliğine sahip özel bir meta olarak artı-değerin yaratıcısıdır. Marks, emekçinin kendi ücretini (yani bir meta olarak değişim değerini) karşılamak çalıştığı süreye gerekli emek zamanı, işgününün “gerekli emek zamanı” çıktıktan sonra kalan kısmına -sadece sermayedarı daha da zengin etmek için kendini heba ettiği süreye- ise “artı emek zamanı” demiştir. Artı-değerin kaynağı artı emek zamanından başkası değildir. Artı değer oranı da, bu temelde artı emek zamanının gerekli emek zamanına bölünmesiyle bulunacaktır. Artı değer oranı, işçinin patron tarafından sömürülmesinin dercesini de bize verecektir.

Eğer “...artı-değer üretimi...kapitalist üretimin özgül amacı ve varoluş” (Marks, 2000: 289) nedeni ise kapitalistlerin en büyük derdi artı-değeri artırmak olacaktır. Marks, bunun mutlak artı-değer ve nispi artı-değer şeklinde iki yolunu tarifler: “İşgücünün uzatılmasıyla üretilen artı-değere... mutlak artı-değer... gerekli emek-zamanının kısaltılması, ve bunun sonucu, işgücünün iki kısmının uzunluklarındaki değişiklikten doğan artı-değere nispi artı-değer diyorum” (Marks, 2000: 306). Mutlak artı-değerin üretilmesinde belirleyici olacak olan işgününün sınırları olacaktır. İşgünü emekçinin ücretinin karşılığı olan gerekli emek zamanından kısa olamaz, aksine ona eşit olursa da sermaye artı-değer elde edemeyeceğinden bütün bir sermaye döngüsü

anlamsız olacaktır. İşgününün üst sınırına ise insanın ertesi gün çalışmaya devam edebilmesi için uyuma, beslenme vb. elzem ihtiyaçlarının karşılanması için minimum bir sürenin 24 saatten düşülmesiyle ulaşılır. Bu alt ve üst sınırların dışında işgününün uzunluğunu belirleyecek en önemli faktör sınıf mücadelesi olacaktır: "...kapitalist üretim tarihinde, bir işgününün belirlenmesi sürüp giden bir savaşımın kolektif sermaye, yani kapitalist sınıf ile kolektif emek, yani işçi sınıfı arasındaki savaşımın bir sonucu olarak kendisini gösterir" (Marks, 2000: 232). İşgününün sınırlarının çizilmesinde bu sürenin fazlaca uzamasının emek verimliliğini düşürecek olmasının da etkisi olmaktadır. Kısacası mutlak artı değer üretimi, işgününün uzaması önündeki fiziksel engeller nedeniyle sınırlı ölçüde olabilecektir.

Nispi artı değer üretimi ise mutlak artı değerdeki gibi belli sınırlara hapsolmuş değildir; çeşitli yöntemler aracılığıyla emekçinin ücretinin karşılığını üretmesinin kısaltılmasına dayanır. Nispi artı değer üretimi için Marks üç yol tarifler; emek üretkenliğinde artış, emek verimliliği ya da yoğunluğunda artış ve de geçim araçlarının fiyatlarının düşmesi. Emek üretkenliğindeki artış aslen yeni üretim yöntemlerinin uygulanmasıyla olacaktır. Yeni üretim yöntemleriyle emek üretkenliğinin artırılması, işçinin birim zamanda üreteceği ürün miktarını çoğaltacağından ücretinin karşılığını ödemesi için çalışacağı süre – gerekli emek zamanı – kısalacak; böylece artı-değeri yaratacak artı emek zamanı büyümüş olacaktır. Bu durum, bir metanın üretilmesi için gerekli toplumsal emek zamanının da azalmaya yol açacağından metaların fiyatlarının ucuzlamasını da beraberinde getirecektir. Bir kapitalistin fiyatları ucuzlatacak yeni teknolojik gelişmeleri üretime dahil etmesi, piyasada kalmaya devam etmek adına diğerleri üzerinde de benzer bir eğilim yaratacaktır: "Yeni üretim yöntemini uygulayan bireysel kapitalisti, malını toplumsal değerinin altında satmaya zorlayarak egemenliği altına alan, değer emek-zamanı ile belirlenmesi yasası, aynı zamanda rekabetin zorlayıcı yasası olarak, rakiplerini bu yeni yöntemi benimsemeye zorlar" (Marks, 2000: 309). Nispi artı değer üretimi için ikinci yol ise (Taylorizm, Fordizm örneklerindeki gibi) emek disiplini sağlayarak emeğin daha verimli ve daha yoğun çalışmasıyla işçinin ücretinin karşılığında çalıştığı gerekli emek zamanını kısaltmaktır. Son yol ise tarımda verimliliğin artması ya da tüketim mallarının ucuzlamasıyla işçilerin geçim araçlarının fiyatlarının düşmesi; böylece maliyeti azalan işçinin ücreti ucuzlayacağından bu ücretin bedeli olarak çalıştığı gerekli emek zamanının azaltılmasına tekabül etmektedir. Barınma masrafını neredeyse ortadan kaldıran gecekondulaşmaya izin verilmesi,

Behiç Ak. Kim Kime Dım Duma. Cumhuriyet, 27.12.07

devletin temel gıda maddelerini (çay, şeker, buğday gibi) sübvansetmesi gibi olgular nispi artı değer üretiminin üçüncü yoluna örnek olarak verilebilir.

Marks (2000: 553), kapitalist üretimin itkisi olan artı-değerin kaynağını tespit ettikten sonra onun yeniden ve yeniden üretilmesini ele alır: "Artı-değerin sermaye olarak kullanılmasına ve tekrar sermayeye dönüştürülmesine, sermaye birikimi denir". Sermaye birikimi, sermayenin artı-değer üretmek üzere sürekli bir dolaşımını gerektirir. Bu dolaşım, ilk olarak paranın üretim araçları ile emek-gücüne dönüşmesini, ikinci adımda onların artı-değer içeren metalara dönüşmesini ve son olarak bu metaların dolaşıma sokulmasını içerir. Artı-değer gerçekleşmesi ve böylece sermaye birikiminin olabilmesi için metaların satılması gereklidir. Daha fazla artı değer edinmek içinse elde edilen artı değer büyük miktarının sermayeye (emek üretkenliği artırmaya hizmet edecek üretim araçlarına, yani daha çok değişmeyen sermaye olmak üzere değişen sermayeye de) dönüşmesi gereklidir. Kapitalist üretim biçimi, kapitalisti diğer kapitalistlerle rekabet halinde hayatta kalmak için daha çok sermaye birikimi yapmaya zorlar: "...kapitalist üretimin gelişmesi, belli bir sanayi koluna yatırılan sermayenin sürekli bir şekilde artmasını zorunlu kılar ve rekabet kapitalist üretimin özünde yatan yasaları, dışardan gelme zorlayıcı yasalar olarak tek tek her kapitaliste kabul ettirmek durumunda bırakır. Sermayesini

koruyabilmesi için, kapitalisti, durmadan sermayesini genişletmeye zorlar, oysa sermayesini artırması ancak dereceli bir birikimle olabilir" (Marks, 2000: 565-6).

Marks, kapitalist üretimin sermaye birikimini çoğaltmaya endekslendiğini ortaya koyduktan sonra kapitalist birikimin genel bir eğilimini, sermayenin organik bileşiminin büyümesi eğilimini ele alır. Sermayenin organik bileşimi, değişmeyen sermayenin değişen sermaye bölünmesiyle elde edilecek oranı ifade etmektedir. Sermayenin dolaşım döngüsünde değişmeyen sermaye olarak tanımlanan üretim araçları, hammadde, yardımcı malzemeler ve iş aletlerinin büyüklüğü değişen sermaye olarak nitelenen emek-gücü karşısında giderek artan bir ivme şeklinde büyümektedir. Sermayenin organik bileşimi, Marks'ın Kapital'in diğer ciltlerinde ele alacağı kar oranlarının düşme eğilimini ve bu eğilim üzerine inşa edilen kriz teorisini anlamak açısından önemlidir.

Marks, Kapital'de kapitalist üretim sürecinin geçirdiği değişimleri de ele almaktadır. Meta üretimi için özgür emekçilerin ortak çalışması kapitalizmin

Meta-Para-Meta dolaşım döngüsünün amacını kullanım değerleri elde etmek, yani ihtiyaçların karşılanması oluştururken Marks tarafından sermayenin genel formülü olarak tanımlanan Para-Meta-Para' döngüsü ilk ortaya konulan paradan (P) daha büyük bir nicelik (P') elde etmek hedefiyle gerçekleştirilir. Sermaye kendisini çoğaltma hedefiyle böyle bir döngüye girer ve Marks, bu döngü sayesinde yaratılan fazlalığı "artı-değer" olarak ifadelendirir. Paranın sermaye olarak dolaşımının hedefi kullanım değerleri yaratmak değil, bunları yaratarak artı-değer elde etmek ve böylece kendisini büyütme; bu amaç doğrultusunda bu döngü durmaksızın sürekli olarak yinelenir.

“Bir insan size alın teriyle zengin olduğunu söylerse, ona şunu sorun: **Kimin alın teriyle?**” DON MARQUIS

Sermayenin dünyaya gelişi, Marks'ın betimlemesiyle, “tepeden tırnağa her gözeneğinden kan ve pislik damlayarak” olmuştur (2000: 724).

çıkış noktasıdır: “Çok sayıda işçinin, aynı zamanda, aynı yerde... tek bir kapitalistin patronluğu altında aynı türden meta üretmek üzere birarada çalışmaları, hem tarih hem mantık açısından kapitalist üretimin çıkış noktasını meydana getirir.” (2000: 313) Kapitalist üretimin başlangıcı elbirliği halinde çalışma ile ortaya çıkmış; böylece bir atölyede çalışan sayısındaki nicel artıştan niteliksel farklılaşmaya doğru bir dönüşümünün kapısı aralanmıştır. Çalışmanın bu şekilde örgütlenişi, çok sayıda tekil işçinin gücünün toplamına değil yepyeni bir güç olarak kitlelerin ortak gücü ile üretim yapılmasına denk düşmektedir. Bu süreç, bir yandan da, çok sayıda işçiyi ortak bir işyerinde toplayan sermayenin yönlendirme, denetleme ve düzenleme işlevleri kazanmasını beraberinde getirmiştir. Kapitalistlerin edindiği bu özel işlevler, çalışma ordusunda düzen ve disiplini sağlayacak yardımcı elemanlara (ustabaşı

gibi) ihtiyacı da ortaya çıkarmıştır. Kapitalist üretimin gelişiminde çalışma örgütlenmesinin bir sonraki adımı manifaktür olmuştur. İşbölümüne dayalı elbirliği halinde çalışmayı ifade eden manifaktür, 16. yüzyılın ortalarından 18. yüzyılın büyük çoğunluğu süresince devam etmiş; bu süreçte ortaya “parçaları insan olan bir üretim mekanizması” (Marks, 2000: 329) çıkmıştır. Manifaktür döneminin makinesi parça işçilerin birleşmesiyle oluşan parça işçiden başkası değildir. Kapitalist üretimin gelişiminin son adımı ise fabrika modeli olmuş; makineli üretimin mümkün olması için büyük güç kaynağının buharlı makinelerle sağlanması bu gelişmeyi ortaya çıkarmıştır. Makineli üretim işçinin üretim sürecinde nesneleştiği, makinenin bir uzantısına dönüştüğü; kısacası ölü emeğin canlı emek üzerinde hakimiyet kurduğu bir dönemi işaretlemektedir: “Elzanaatları ile manifaktürde, işçi aleti kullanırdı, oysa

fabrikada, şimdi, makine, işçiyi kullanmaktadır” (Marks, 2000: 405). Fabrika sistemi, emeğin yabancılaşmasının önemli bir ayağı olan bir bölünmenin tamamlandığı zemin olacaktır: “Üretimin zihinsel güçlerinin el emeğinden ayrılması ve bu güçlerin, sermayenin emek üzerindeki gücü haline dönüşmesi... makine temeli üzerinde yükselen büyük sanayi tarafından tamamlanmıştır” (Marks, 2000: 405).

Marks, paranın sermayeye dönüşümünü, sermaye aracılığıyla artı-değer üretilmesini ve artı-değerden daha çok sermaye oluşturulmasını ele aldıktan sonra Kapital'in son bölümlerinde kapitalist üretim tarzının çıkış noktasını teşkil eden ilkel birikimin nasıl sağlandığına eğilmektedir. “İlkel birikim denilen şey... üreticiyi üretim araçlarından ayıran tarihsel süreçten başka bir şey değildir” diyen Marks (2000: 679), geleceğin emekçilerini oluşturan köylülerin İngiltere’de 15. yüzyıldan başlayarak topraklarından sökülüp atılmasını anlatarak ilkel birikim sürecinin nasıl gerçekleştiğine bir başlangıç yapmaktadır. Köylünün geçim araçlarından koparılması, kilise topraklarının yağmalanması, devlet mülklerinin hileli yöntemlerle ele geçirilmesi, ortak toprakların çevrilmesi, “mülklerin temizlenmesi” gibi hareketler vasıtasıyla emekçilerin üretim araçlarından koparılmasının yanı sıra zenginliğin de sınırlı sayıda elde toplanması sağlanmış; şehre gelen potansiyel emekçiler ise vahşi serserilik karşıtı yasaların korku ve baskısı altında öldürücü sömürü koşullarında çalışmaya zorunlu kılınmıştır. İlkel sermaye birikiminin diğer ayağı da sömürgelerin talan edilmesi olmuştur: “Avrupa dışında düpedüz talan, köleleştirme ve katillik yoluyla ele geçirilen servet, anayurda taşınarak sermayeye çevrildi” (Marks, 2000: 718). Sermayenin dünyaya gelişi, Marks'ın betimlemesiyle, “tepeden tırnağa her gözeneğinden kan ve pislik damlayarak” olmuştur (2000: 724).

Emek-gücünün ikili özelliği, taşıdığı kullanım ve değişim değerinin birbirinden farklı büyüklükler olması; işte artı-değerin kaynağı tam da budur: “İşçiyi 24 saat süreyle canlı tutmak için yarım günlük emeğin gerekli oluşu, onun bütün gün çalışmasına engel oluşturmaz. Bu nedenle, emek-gücü değeri ile bu emek-gücünün emek süreci içersinde yarattığı değer, birbirinden tamamen farklı büyüklüklerdir; kapitalistin, emek-gücünü satın alırken gözönünde bulundurduğu şey, işte iki değer arasındaki bu farktır” Emek-gücünün ikili özelliği, taşıdığı kullanım ve değişim değerinin birbirinden farklı büyüklükler olması; işte artı-değerin kaynağı tam da budur: “İşçiyi 24 saat süreyle canlı tutmak için yarım günlük emeğin gerekli oluşu, onun bütün gün çalışmasına engel oluşturmaz. Bu nedenle, emek-gücü değeri ile bu emek-gücünün emek süreci içersinde yarattığı değer, birbirinden tamamen farklı büyüklüklerdir; kapitalistin, emek-gücünü satın alırken gözönünde bulundurduğu şey, işte iki değer arasındaki bu farktır”

Marks, K. (2000) Kapital: Cilt I, Ankara: Sol.

Gezi İsyanı'nın Sosyalist Sola Etkisi Nasıl Oldu?

Gezi İsyanı, diğer birçok şeyin yanı sıra sosyalist solun zaafını da gösterdi. Gezi'ye anlamlı katkılar koyamadığı ölçüde sosyalist sol kendisini kriz içerisinde buldu. Özellikle salt var olma amacı dışında iddiaları olan sosyalist örgütler, bu bilanço karşısında bir hayli zorlandılar. Sosyalist soldaki önemli örgütler bölünmeler yaşadı. Bu anlam yitimi karşısında ortaya atılan BHH projesi bir hayli ilgi çekse de henüz anlamlı bir çalışma ortaya koyabilmiş değil. HDP ise aslında Gezi ile ters düştüğü halde güçlü örgütü ve akıllı manevralarıyla seçim süreçlerinde AKP karşıtı ortamdan kendi lehine olabildiğince istifade ederek etki alanını önemli ölçüde

genişletmeyi başardı. Şimdi bu bilançoğu özetlemeye çalışalım.

Gezi isyanı, diğer birçok şeyin yanında esasen AKP'ye karşı başlayan bir isyandı. Sosyalist solun önemli bir kısmı ise AKP'ye karşı çıkmayı devrimcilikle bağdaştıramadığından eylemlerde AKP karşıtı sloganların atılmasına dahi tahammül edemiyordu. Kulağa çok garip gelse de durum gerçekten böyleydi. Sanki AKP işçi haklarına en büyük saldırıları gerçekleştiriyormuş gibi, sanki AKP kadınlara, doğaya, demokratik haklara yönelik köklü saldırılar içerisinde değilmiş gibi... Sosyalist sol içerisinde

kimileri, yıllardır, Kemalizmle fark koymak adına ya da çocukluk hastalığı olarak AKP'ye laf etmekten imtina etti. HDP'nin cumhurbaşkanlığı ve 7 Haziran seçimlerinde kampanyasını AKP ve RTE karşıtlığı üzerine kurmasından sonra bu durum büyük ölçüde geçmişte kalmışa benziyor. Bu arada RTE'nin diktatörlüğe doğru gidişinin ayan beyan ortaya çıkmasıyla "AKP'ye laf etmeyiz" tavrı, en dogmatik beyinler için bile savunulması imkansız bir saçmalık haline geldi. Neticede söz konusu sosyalist yapılanmaların meseleyi sessizce geçiştirmek yerine devrimci bir duruşla geçmiş tavrılarıyla hesaplaşmaları ve mücadele deneyimlerinden ders çıkarmaları

gerekiyor. Yani AKP'ye karşı çıkmak, kimseyi otomatik biçimde Kemalist yapmaz. Önemli olan AKP'ye karşı mücadelenin içeriğidir, hangi saiklerle verildiğidir.

AKP karşıtı motivasyonun kaynakları çok farklı olduğu için Gezi İsyanı da birbirinden çok farklı kesimleri kapsıyordu. Ama yine de eylemin ana gövdesinin Atatürkçü damara sahip gençlik kitleleri olduğunu söylemeliyiz. Kimileri bu yüzden eylemlere burun kıvrırdı. Bir kere söz konusu olan gençlik olunca hele hele eylemsellik yaygınlaşmışsa radikalleşmenin hiç de şaşırtıcı olmadığı herkesçe bilinir. Kaldı ki aktif mücadelenin içerisinde olan devrimci gençlik kadrolarının içerisinde büyük bir kesim, Atatürkçülükten sosyalizme ulaşmıştır. Kemalizmden kopamamış sosyalist gruplar apayrı bir konu ama söz konusu gençliğe karşı, elbette ki fikirleri sulandırmadan, hassas davranarak onları enternasyonalizme ve devrime kazanmak bu bağlamda önemli bir görevdir. Gezi kuşağı, bu şekilde kavranmalıdır.

Eylemler Tıkanıyor

Gezi İsyanı içerisinde politik alternatiflerin çıkamaması ve AKP'nin kendi tabanını kutuplaştırarak pekiştirmesi sayesinde AKP ayakta kalmayı başardı. RTE, bir yandan “camide içki içtiler”, “türbanlı bacıma şunu şunu yaptılar” gibi yalanlarla kutuplaştırmayı körükledi, diğer yandan kararlı duruşun bir ifadesi olarak polis terörünün kapılarını açtı. Gaz fişeklerinin hedef gözetilerek atılması ve plastik mermilerle, orantılı adam öldürme ve sakat bırakma teknikleri geliştirildi. AKP'li esnaf, devreye sokuldu, polis şiddeti uç noktalara tırmandırıldı.

Üretimden gelen güç, işçi sınıfının gücü devrede olmadığı durumlarda protesto hareketlerinin bir sınırı vardır. Nitekim AKP istediğini aldı ve eylemler küçülmeye başladı. Sosyalist sol ise bu tıkanıklığı aştracak

bir güce sahip değildi. Çatışmalarda ön saflarda olan sosyalistler, elbette ki kitlelerin dikkatlerini çektiler, ama bir saatten sonra insanları polisle karşı karşıya getirmenin de bir getirisi kalmamaya başlamıştı. Anında dağıtılan küçük gruplar, olsa olsa kitlelerdeki özgüven kaybını derinleştirdi. Ama sosyalist grupların bir kısmı bu durumu değerlendiremediği gibi tam tersine bir çok kez çatışma inisiyatifi alanlar polisten çok bizzat bu gruplar oldu. Böylelikle AKP'nin ve polisin işini kolaylaştırmış oldular. Gezi'nin birinci yıldönümüne geldiğimizde 2013-14 sezonun kapandığı şüpheye yer bırakmayacak kadar belirginleşmişti.

Sosyalist gruplar, polisle çatışma pratiği dışında bir politika üretmediler. Bu da bir saatten sonra sadece sürece zarar vermeye başlamıştı. Peki ne yapılabilirdi? Gezi İsyanı'nın sosyalist solun boyunu bir hayli aştığı bir gerçek. Bu, geçmişten günümüze miras, tarihsel bir durum. Diğer taraftan sosyalist solda derli toplu bir duruş sergilenemediği, politika üretilmediği, hamle yapma girişiminin bile olmadığı da bir gerçek. Sosyalist sol, tıkanmanın baş gösterdiği anda anlamlı hiçbir müdahalede bulunamadı. İçerisinden sivrilen örgütlenmeler ya da siyasi figürler ortaya çıkaramadı. Neticede yüz binlerin polisle karşı karşıya geldiği uzunca bir sürecin sonucunda sosyalist sol güçlenmedi, örgütlenemedi.

Ne Yapılması Gerekirdi?

Yapılması gereken, Gezi'deki geniş yığınların şiddetle hissettiği talepler için ortak kampanyalar örgütlemektir. Bu durum aslında bugün de aciliyetini koruyor. Türkiye'de ortak kampanyalar için konudan bol bir şey yok: Biber gazının yasaklanması, katillerin hesap vermesi, yolsuzlukların üstüne gidilmesi, iş cinayetleri, kadın cinayetleri, Suriye'ye giden tırlar, asgari ücret... Tabi ki hangi talepler etrafında mücadele edilmesi gerektiği konusunda bazı kriterler mutlaka gözetilmeli. Bir defa “Kahrolsun AKP” gibi genel geçer içerisine ne doldursan gidecek türünden muğlak sloganlar yerine konuyu somutlayan

kampanyalar olmalı. İkincisi, emekçileri ve Gezi'deki en geniş kesimleri kapsayan birleştirici konuların seçilmesidir. Öyle ki tabandaki Kemalist bir gençten bir HDP'liye çok geniş bir kesim, aynı mücadelede kendisini somut bir talep etrafında ifade edebilmelidir. Üçüncüsü, taleplerin kazanım elde etmek ya da fark yaratmak noktasında kitleler için elle tutulur konular olmasıdır. Böylelikle AKP kalesinin surlarında gedikler açmak mümkün olabilirdi. Bunun anlamı da özgüveni artan kitlelerin mücadeleye olan inancın artması olacaktı. Başarılı bir kampanyanın mutlaka arkası da gelecek ve böylelikle Gezi'nin önü açılmış olacaktı. Sosyalist solun yapması gereken hamle buydu.

Bu kampanyalar için iki önemli husus var. Bunlardan birincisi, birlikte iş yapma kültürü. Birlikte iş yapma kültürü, asgari olarak şeffaflık ve katılımcılık etrafında dar grupçuluğun, reklamcılığın, sol içi rekabetin geriletilmesini beraberinde getiriyor. Bu eski hastalıkların sosyalist sola ne kadar zarar verdiğini herkes bilir de bu hastalık da bir türlü geçmez maalesef. İkinci konu çalışkanlık ile ilgili. Kampanya demek, koşturmak demektir. Kapı kapı gezmek, insanlarla birebir temasa geçmek, konserler, bölge mitingleri düzenlemek, şehir merkezlerinde, okullarda, işçi havzalarında insanlara dokunmak demektir. Hava yaratmak, Gezi'deki gençliğe somut mücadele konusu ve aracı sunmak ancak böyle olur. Devlet terörü karşısında sokağın geri çekilmesinden sonra insanların evlerine dönmelerini engellemenin tek yolu parçası olacakları, onları motive edecek kampanyaların düzenlenmesidir. Bu olmadığı takdirde insanların normal yaşamlarına dönmeleri de kaçınılmazdır. Kuru kuruya örgütlenme çağrıları yapmanın bir anlamı olmadığı gözükmiştir. İnsanları kendi bayrağının altına çağırmanın pek getirisi olmayacaktır. Önce sosyalist solun rüştünü ispatlaması gerekir. Mücadelede sergilenecek kısmi başarılarla beraber sosyalizme yönelik ilgi artacak bu da ülkenin siyasi iklimini değiştirmeye yetecektir.

Engin Kara

METAL DİRENİŞİ NOTLAR ve DERSLER

Mayıs ayının başlarından itibaren kıpırdanmaların başladığı metal sektöründe, geçtiğimiz haftalar tarihi bir harekete sahne oldu. Bursa'daki fabrikalarda başlayan Türk Metal'den istifa ve üretimi durdurma hareketi, günler içinde dalga dalga yayıldı; Ankara, Kocaeli, Eskişehir, Sakarya gibi şehirleri sardı. Eylemlerin yapıldığı fabrikalar, kendisi de ekonomik anlamda oldukça kritik olan sektörün yine başta gelen fabrikalarıydı. Renault, Tofaş, Ford, Türk Traktör, Coşkunöz, Mako, Ototrim, Mercedes, ORS, Arçelik, Otokar... Bunlar önemli eylemlerin yaşandığı fabrikalar. Bunların yanı sıra ise pek çok şehirde ve fabrikada, işçiler gruplar halinde Türk Metal'den istifa etti, kimi yerlerde uyarı eylemleri yapıldı. Neticede ortaya hem sınıf mücadelesinin ivmesini değiştirebilecek, hem de sosyalist solun yolunu belirginleştirebilecek bir deneyim çıktı.

Hareketin İtici Gücü: Türk Metal Çetesi

Metal direnişinin başlangıç noktasını 2014'ün sonlarında gerçekleşen toplu iş sözleşmesi (TİS) görüşmelerinin sonucu oluştuyordu. Bahsi geçen TİS sözleşmesi, metal patronları sendikası MESS'in dayatmalarını içeriyordu. 2 yıl için yapılan sözleşmenin süresi 3 yıla çıkarılırken, işçilere verilecek haklar yine kırıntılardan ibaret kalacaktı. Bu sözleşme, Türk-İş üyesi Türk Metal ile Hak-İş üyesi Çelik-İş tarafından onaylanmıştı. Bu onay, en gündelik anlamıyla bile bir ihanet demektir. Sektörde TİS yetkisine sahip son sendika olan Disk'e bağlı Birleşik Metal-İş ise MESS dayatması sözleşmeyi kabul etmeyerek grev kararı almıştı. Hatırlatmak gerekiyor ki Birleşik Metal-İş'in grevi ise daha ikinci gününde AKP hükümeti tarafından "grev erteleme" hükmü ile yasaklanmıştı.

Uzun süredir devam eden Birleşik Metal-İş ve Türk Metal arasındaki yetki tartışmasının sonucunda Türk Metal'in yetkisinin tanındığı Bosch'da, Türk Metal'in yaptığı sözleşme ise, diğer işyerlerindeki işçilerin de Bosch sözleşmesi şartlarında ücret zammı ve hak talep etmesine yol açtı. İşçilerin taleplerine Türk Metal'in kulak vermemesi sonucunda ise eylem süreci başlayacaktı.

Türk Metal'in işçilerin taleplerini görmezden gelmesi ve hatta bu talepleri dillendirmek üzere toplanan işçileri engellemeye çalışması işin boyutunu değiştirmeye başladı. İşçiler Türk Metal'den istifa etmek için harekete geçtiklerinde ise sendikacıların fiziksel saldırılarına maruz kaldı. Böylece Bursa'da yaşanan Türk Metal'den istifa dalgası ise adım adım yayılmaya başladı ve "metal fırtınası" boyutlarına ulaştı.

Fabrika yönetimleri ve MESS tarafından da işçilerin taleplerinin kabul edilemez olduğu ve 3 yıllık TİS'in değiştirilemeyeceği açıklamalarının gelmesiyle ve çeşitli yerlerde işten atılmaların yaşanmasıyla birlikte, işçilerin cevabı üretimi durdurmak oldu. Bursa'da Renault işçilerinin yaktığı grev ateşi, Tofaş, Mako, Coşkunöz, Ototrim gibi şehirdeki diğer fabrikalara yayıldı. Birkaç gün içerisinde ise Kocaeli'deki Ford Otosan fabrikasına sıçrayan direniş, artık Bursa sınırlarını aşmaya başlamıştı. Sonraki günlerde Ankara'da Türk Traktör işçilerinin üretimi durdurması, bunun ardından ise Eskişehir, Sakarya, İzmir gibi şehirlerde de eylemlerin ve iş bırakmaların yaşanması, ülke çapında bir hareketin ortaya çıkmasına yol açtı.

Burada direnişin gücüne ve önemine de değinmek gerekiyor. Hareketin yaşandığı metal sektörü, resmi verilere göre bir buçuk milyon işçinin istihdam edildiği bir sektör. Ülkenin en kalabalık birkaç sektöründen biri olan metal işkolunun bir diğer önemi ise, Türkiye ihracatının belkemiğini oluşturuyor

olması. Nitekim eylemlerin başlaması ve kitlesel bir grev hareketine dönüşmesiyle birlikte MESS üyesi patronlar, şirketlerin yurtdışı ortakları ve hükümet kanadından hep benzer açıklamalar geldi. Hepsinin ortak derdi kârlarının düşmesi, uluslararası rekabette konumlarının zayıflayacak olmaları vs. idi. Bu da gösteriyor ki, metal fırtınası sermaye cephesinde ekonomik anlamda umulmadık duraksamalara yol açarak sermayenin belini bükebilecek potansiyele sahipti.

Hareketin Niteliği

Öncelikle şunun altını çizmek gerekiyor. On binlerce işçiyi peşinden sürükleyen bu hareket kendiliğinden vücut buldu, tabi ki tabanda bu hareketin ortaya çıkışına öncülük eden tekil ileri işçilerin varlığını da yadsımadan. Yani metal fırtınası örgütlü-planlı bir hareket olarak gelişmedi. Yukarıda bahsettiğim gibi, hareketin itici gücünü Türk Metal'e duyulan öfke oluştuyordu ki bu öfkenin temelinde de bu sendikanın işçilere sürekli patronlar lehine ihanet etmesi vardı. Öte yandan hareketin sahip olduğu gücün karşısında, içerdiği çeşitli zaafılar da bu kendiliğindenliğin bir sonucu olarak ortaya çıktı. Başlangıçta hareketi sürükleyen işçiler ve işçi temsilcileri, hedeflerine yalnızca Türk Metal'i koymuşlardı. Bu da işverenle bir dertlerinin olmadığı gibi bir algı yaratıyordu. Ancak süreç içerisinde işverenlerin de saldırgan bir tutum izlemesi, MESS'in açıklamaları vs. bu algıyı kırmaya başladı. İkinci önemli zaaf ise Türk Metal'in karşısına yeni bir sendikal alternatifin koyulamamasıydı. İşçilerin Türk Metal'e olan öfkesi bir bütün olarak sendika karşıtlığına yol açıyordu. Bu durum ise hareketin geleceği açısından en önemli tehlikeyi işaret ediyordu ki bu konuyu bir sonraki yazıda daha detaylı

inceleyeceğiz.

Sosyalistlerin hareket içerisindeki etkilerine de değinmek gerekiyor. Şurası su götürmez ki hiçbir devrimci grubun ne fabrikalarda ne de hareketin bütününe doğrudan bir etkisi söz konusu olmadı. Fabrikalarda şekillenen "işçi temsilcileri" de kendiliğinden hareketin sınırlarının yansımaları taşıyan bir mekanizma oldu. Bu durum bir yandan sosyalist solun zayıflığının göstergesi olsa da, öte yandan kimileri için hareketin gerisinde kalınmasına yol açacaktı.

Açıkça söylemek gerekirse sosyalist hareket, habercilik dışında bir etkide henüz bulunabilmiş değil. Sosyal medya sayfaları üzerinden direnişlerde olanları anlık aktarabiliyor olmak, fabrika bazındaki gelişmeleri diğer fabrikalardaki işçilere ulaştırabilmek elbette önemli ancak tartışmasız bir şekilde yeterli değil. Yine de bu direnişin önemli sonuçlarından birinin, sosyalistlerin işçi kitleleriyle temaslar kurabilmesinin önünü açması ve devrimci bir işçi hareketin inşasının temellerini yaratması olabilecektir. Bu ihtimalin ne ölçüde somutlaşacağını süreç içerisinde göreceğiz.

Türk Metal'in Yerine Ne Koymalı?

Anlaşmaların yapılmaya başlanıp da direnişlerin sona ermesi ve üretimin yeniden başlamasıyla, metal fırtınası yeni bir evreye girdi. Bu haliyle hareketin kazanımlarını sayarsak öncelikle Türk Metal'den on binlerce işçinin istifa ettiğini ve Türk Metal'in hegemonyasının kırılmaya başladığını görüyoruz. Keza bir buçuk milyon işçinin çalıştığı sektörde sendikalaşma oranı %16. Sendikalı işçilerin ise dörtte üçü Türk Metal üyesi (177 bin üye). Çelik-İş'in 29 bin,

Hareketin yaşandığı metal sektörü, resmi verilere göre bir buçuk milyon işçinin istihdam edildiği bir sektör. Metal işkolunun bir diğer önemi ise, Türkiye ihracatının belkemiğini oluşturuyor olması. Nitekim eylemlerin başlaması ve kitlesel bir grev hareketine dönüşmesiyle birlikte MESS üyesi patronlar, şirketlerin yurtdışı ortakları ve hükümet kanadından hep benzer açıklamalar geldi. Hepsinin ortak derdi kârlarının düşmesi, uluslararası rekabette konumlarının zayıflayacak olmaları vs. idi.

Birleşik Metal-İş'in ise 26 bin üyesi var. Bu rakamlar bile Türk Metal'in sektöre nasıl çöreklandığını gösteriyor. Dolayısıyla Türk Metal'den yaşanan istifa dalgası, metal işçileri adına yeni bir sayfanın açılması anlamına gelebilir.

Öteyandan yukarıda bahsettiğim zaatlardan biri olan Türk Metal'in karşısına sendikasızlığın koyuluyor olması, bu potansiyelin sınırlarını gösteriyor. Eğer böylesi bir hareketi yaratan işçiler, örgütsüzlüğe mahkûm olup da, şimdi kazandıkları gücü tamamen eritmek istemiyorlarsa, Türk Metal'in yerine koyabilecek bir alternatif bulmaları gerekiyor.

Sektörde bulunan diğer sendikaları ele almakla başlayalım. İlk olarak Çelik-İş. Çelik-İş, şimdiden Tofaş'ta örgütlenmeye başladı. Çelik-İş'in Türk Metal'den temizlenen fabrikalara girmesi demek, direnişin manipüle edilerek sonlandırılması anlamına geliyor. Daha şimdiden Tofaş'ta yaşanan işten atmalara karşı Çelik-İş'in işçilere verdiği nasihat, sakın olunması ve "radikal cevaplar verilmemesi" oldu. Türk Metal'in yanında, 3 yıl dayatmalı MESS sözleşmesine imza atan Çelik-İş var karşımızda. Kaldı ki taşeron sisteminin bekçisi, özelleştirmelerin hamisi, Soma'nın, Ermenek'in, Torunlar'ın faili AKP ile içli dışlı olan Hak-İş ve Çelik-İş'in işçilere güvence olabilmesi mümkün müdür? Çelik-İş'in alternatif haline dönüşmesi, yaratılan havanın heba edilmesi anlamına gelecektir.

Mevcut sendikalardan geriye kalan tek alternatif ise Birleşik Metal-İş. Birleşik Metal-İş mükemmel bir sendika değil. Sendikal bürokrasi ile onun yarattığı problemler, Birleşik Metal-İş için de söz konusu ve burada da taban mücadelesinin örgütlenmesi gerekiyor. Ancak Birleşik Metal-İş'in Türk Metal'e karşı mücadele içerisinde olması, Birleşik Metal'in DİSK'in sendikal mücadelesinin ana damarı olması ve Birleşik Metal'in tabanındaki işçilerin mücadeleciliği gibi etkenler, tam da burada yaratılacak taban örgütlenmesinin önemini gösteriyor.

Yeni bir sendika kurulmasının ise içerdiği somut handikapları değerlendirelim. Elbette en başta gelen problem, işçilerin içerisinde

gerekli çoğunluğu sağlayarak radikal bir sendikayı inşa edecek olgunlaşmanın var olup olmadığıyla ilgilidir. Çelik İş'in Türk Metal'in alternatifi olarak öne çıktığı ve tartışıldığı bir ortamda (maalesef) böyle bir olgunlaşmanın mevcut olmadığı gerçeğiyle yüzleşmemiz gerekiyor.

İşçilerin fabrikalarda oluşturduğu "işçi temsilcileri" aygıtı ile yetinmeyip bir sendika kurulmasını önermesi bile başlı başına sendikanın gerekli olduğunu gösteriyor, bu konuyu daha fazla açmaya gerek yok. Şu haliyle sendikal olmanın en önemli avantajı ise patronun karşısında -ki bu patron, MESS gibi bir örgütün bir parçası ise- toplu sözleşme masası başta olmak üzere örgütlü pazarlık yapabilme imkânı. Bu imkân ise hukuken tanınmış ve kabul edilmiş bir meşruiyete sahip. Ancak sendikal yasaların hala sürdürdüğü en temel engel, sendikanın yetki barajı. İşkolunun %1'ini örgütleyemeyen sendika*, bulunduğu işyerlerinde toplu sözleşme yapma hakkına sahip değil. Kaldı ki işkolunuz metal işkolu gibi en kalabalık sektörlerden biri ise sendikal yetki barajı görmezden gelinemeyecek zorluklar çıkıyor. Metal işkolunda sendikanın yetki alabilmesi için en aşağı 15 bin işçiyi örgütlemesi gerekiyor. Yani bu sayıya ulaşamayan "yeni sendika", toplu sözleşme yetkisini kazanamayarak işlevsizleşecek, anlamsızlaşacak.

Bu teknik detayların ötesinde, böyle bir mücadele deneyimini edinmiş binlerce işçinin yeni bir sendika kurmasından ziyade, bu kitlenin Birleşik Metal-İş'in tabanı ile birleşmesi, Birleşik Metal'i de ilerletecek önemli bir hamledir. Öte yandan Birleşik Metal-İş karşıtlığı üzerinden süreci sürdürmeye çalışmak, sınıfın birlikteliğine zarardan başka bir şey vermeyecektir. Oysa Birleşik Metal alternatifi, metal işçilerinin en mücadeleciler kesimlerini bir araya getirerek yeni olanakların önünü açabilecektir.

Şimdiye kadar belli olan sendikal tercihlere göre Tofaş işçilerinin bir kısmı Çelik-İş'e girerek tehlikeli bir hamle yapmışken; Kocaeli'deki Enpay işçilerinin Birleşik Metal-İş'te örgütlenmesi ve Ford işçilerinin Birleşik

Böyle bir mücadele deneyimini edinmiş binlerce işçinin yeni bir sendika kurmasından ziyade, bu kitlenin Birleşik Metal-İş'in tabanı ile birleşmesi, Birleşik Metal'i de ilerletecek önemli bir hamledir. Öte yandan Birleşik Metal-İş karşıtlığı üzerinden süreci sürdürmeye çalışmak, sınıfın birlikteliğine zarardan başka bir şey vermeyecektir. Oysa Birleşik Metal alternatifi, metal işçilerinin en mücadeleciler kesimlerini bir araya getirerek yeni olanakların önünü açabilecektir.

Metal-İş'i düşünmesi bile başlı başına ileriye dönük bir adım. Başlangıçta Türk Metal'in yerine sendikasızlığı koyan bir hareketin bu noktaya gelmiş olması önemli.

Direnişin Dersleri

Metal direnişi, Gezi direnişinin ikinci yılında yeni bir deprem yarattı. Atıl haldeki işçi kitlelerinin kendiliğinden ayağa kalkması ve bu hareketin yasallığın ötesinde fiili bir şekilde gelişmiş olması, sınıf mücadelesinin güncelliğini yeniden kanıtlamış oldu. İşçi sınıfına sırtını dönenlerin ve başka dinamikler arayanların durup bir düşünmesi gerekiyor. Evet, sınıf mücadelesi zayıflıklar barındırıyor. Ancak tam da bu direnişte görüldüğü gibi, bu zayıflıklar aşılmaya mahkûm. İş ki sınıf mücadelesi güçlendiğinde onun gerisinde kalmayalım.

İkinci olarak, direnişin seçim öncesi duruma gelmesi, hak ettiği yankıyı bulamamasına da yol açtı. HDP'nin seçimlere parti olarak girecek olması ve barajın geçilip geçilemeyeceğine sıkışan tartışmalar, direnişi kimileri için gölgede bıraktı. Oysa AKP'nin de devamlılığı adına kritik olan bu seçimler öncesi böyle bir direnişin sokaklarda, meydanlarda daha güçlü yankılanması, bambaşka bir anlama gelebilirdi.

Üçüncü olarak sosyalist solun önündeki inşa görevi yakıcılığını iyice hissettirdi. Henüz işçi kitlelerine önderlik edebilecek bir alternatifi olmaması büyük bir eksiklikti. Bunun tarihsel nedenlerini de unutmadan, bu direnişin açtığı yoldan, direnişin derslerini çözümleyerek bu göreve asılmak gerekiyor. Yeni dalgaları daha güçlü karşılayabilecek bir örgütlülüğe ulaşmak için canla başla çalışmak lazım.

* Yakın zamanda çıkarılan "Torba Yasa"lardan birinin getirdiği hükümlere göre Türk-İş, Disk ve Hak-İş konfederasyonları dışındaki sendikaların yetki alabilmesi için gereken işkolu barajı %3 olarak öngörülmüştü. Ancak geçtiğimiz günlerde Anayasa Mahkemesi aldığı kararla bu hükmü iptal etti. Yani bundan sonra tüm sendikalar için yetki barajı %1 olarak eşitlenmiş oldu.

TPR-SDH Ortak Açıklama

Suudi Tiranlar Yemen'den Elinizi Çekin!

23 Marttan beri Suudi Arabistan önderliğindeki 10 Arap ülkesinden oluşan koalisyon, Yemen'i bombalamaya devam ediyor. Saldırılarda şimdiye kadar sivil halktan 2 binden fazla kişi öldü ve on binlercesi yaralandı. Yüz binlerce Yemenli kendi ülkelerinde mülteci durumuna düştü. Milyonlarca Yemenli temel gıda, temiz içme suyu ve sağlık hizmetlerinden mahrum durumda. Yoksul Yemen'in alt yapısı Suudi savaş uçaklarınca çökertiliyor, havalanları, köprüler, üretim birimleri hedef alınıyor. Yemen halkının geleceği çalınıyor.

Komşusu Yemen'i yerle bir eden Suudi Arabistan'ın boğazına kadar pislğe batmış durumdaki kralları, kendi kıt akıllarıyla arka bahçesi olarak gördükleri Yemen'de istediği kişiyi ya da grubu iktidara getirebileceğini zannettiler. Böyle bir hakkı kendilerinde gördükleri gibi ülkeyi yerle bir etmekten çekinmiyorlar. Gelgelelim evdeki hesap çarşıya uymadı. Aylardır süren bombardımana rağmen hiçbir sonuç alamadıkları gibi savaş, Suudi sınırları içerisine taşmış durumda. Suudiler, Yemen'i havadan bombalamaya dursun Yemen'e bağlı birlikler, Suudi sınırlarını geçerek düşmanlarına kayıplar verdiriyor. Yemen halkı yüzyıllar boyunca savaşçı bir halk olarak kaldı ve şimdi Suudiler, Yemen'de bataklığa saplanmış durumdalar.

Kurulduğu günden bu yana Suudi Arabistan devleti emperyalizmin en büyük işbirlikçisi olageldi. Bugün de emperyalist denklemlerde Suudiler, İsrail ve ABD'nin bölgedeki en büyük müttefiki durumundadır. Suudiler, emperyalizmin güdümünde üzerine kondukları dev miktarlardaki petro-dolarla Selefi fanatizmi büyütürük Müslüman coğrafyayı boydan boya kana bulamıştır. ABD emperyalizminin bir dolu pis işini bizzat Suudiler gerçekleştirmiştir. Suudiler ile ABD işbirliği, bu sefer de o kadar açık ki durum, kendisini lojistik ve istihbarat yardımları, nerelerin vurulacağı bilgisi ve Suudi savaş uçaklarının yakıt ikmalini ABD tanker uçakları sayesinde yapması ve böylelikle savaş uçaklarının Suudi topraklarına inip kalkmasına gerek kalmadan bombardımanın gece gündüz sürebilmesi ile gösteriyor. Yemen'deki direnişin kazanması, bu yüzden emperyalizmin yenilgisi anlamına gelecektir.

Suudi Arabistan'daki yönetici zümrenin bu savaştan yenilgiyle çıkması, Ortadoğu halkları için de oldukça önemlidir. Zaten hoşnutsuz yoksul bir halkın varlığı, ezilen Şii azınlığın bastırılması ve kendi yarattığı fanatik dinci bir muhalefetle köşeye sıkışmış olan Suudi ailesi, Yemen macerasından ağır hasarla çıkacaktır. Tamamen yok olup gitmeleri ki bu ihtimal dahilindedir, en iyisi olacaktır. Açık ki Suudiler'in günü geçmektedir. Bu, bir kazanım olacaktır, ama Ortadoğu halkının tek çıkar yolu, kalıcı barış, halkların kardeşliği ve refah Sosyalist Ortadoğu Federasyonu'nun kurulmasıyla gerçekleşecektir.

EMPERYALİSTLER, İŞBİRLİKÇİLER YEMEN'DEN ELİNİZİ ÇEKİN! YAŞASIN SOSYALİST ORTADOĞU!

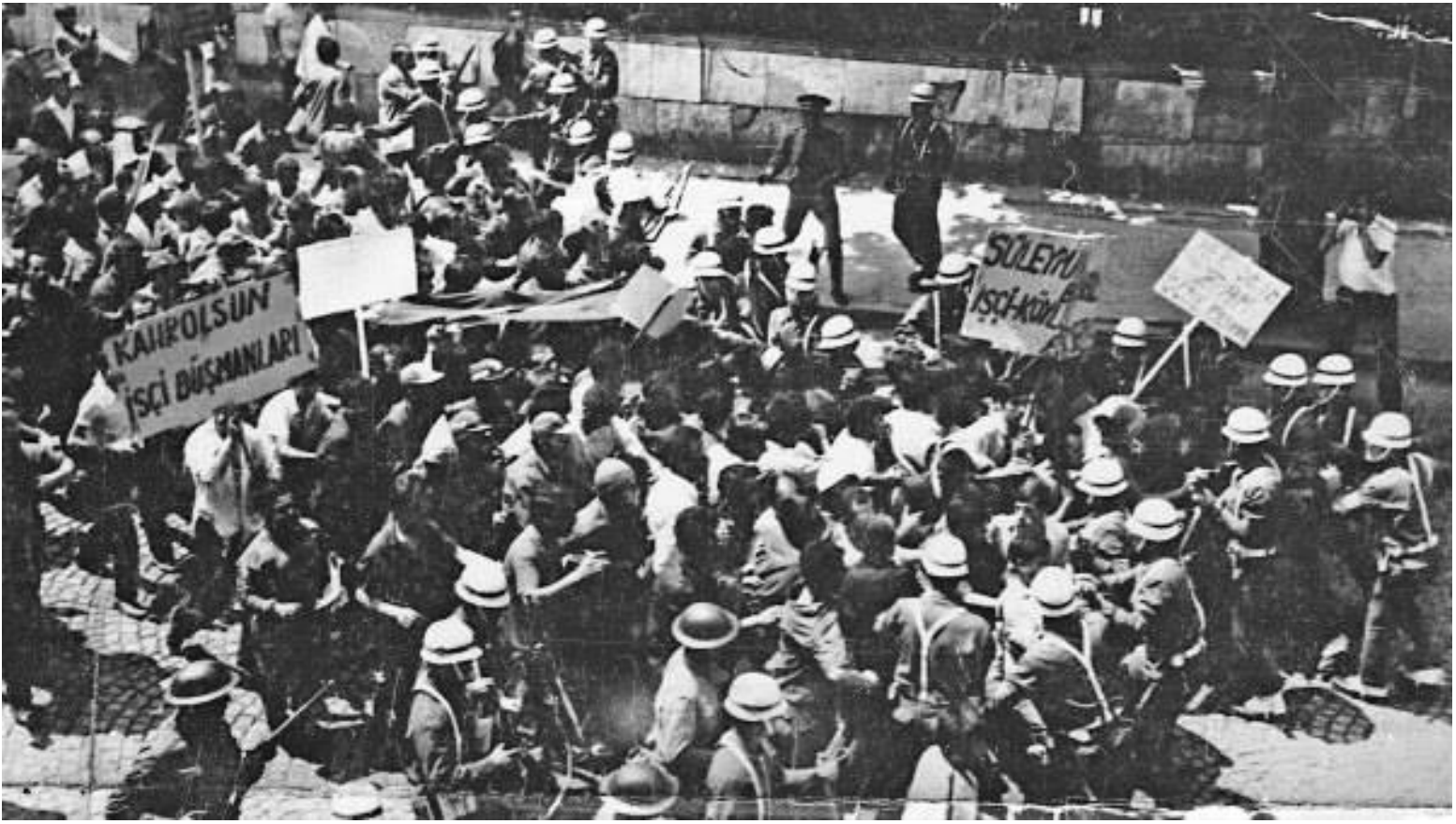

Çağın Erdinç

“Baldırı Çıplakların” Burjuvaziyi Titrettiği Direniş: 15-16 Haziran 1970

İşçi düşmanı Demirel’in yaşadığı büyük korkudan dolayı “Baldırı çıplakların başıbozuk saldırısı” diyerek işçilere açıkça hakaret ettiği, işçi sınıfının barikatlarda dövüşe dövüşe ilerlediği ve işçilerin, adını kanlarıyla yazdığı tarihin, 15-16 Haziran 1970’in 45. yıldönümü içerisindeyiz.

15-16 Haziran direnişinde işçi sınıfının gösterdiği cesaret ve kararlılık çok önemliydi. Bu kararlılık ve cesaret, işçilerin direnişin ikinci gününde, üzerlerine doğrultulan silahlara rağmen geri adım atmamalarını sağladı; ancak söz konusu cesaret ve kararlılığın yanında, 15-16 Haziran’dan çıkarılması gereken derslerin de hayati öneme haiz olduğunu mutlaka vurgulamak gerekir. Zira dünden çıkartılması gereken dersler, bugünün de yakıcı sorunları olarak karşımızda duruyor. Yazının ilerleyen bölümlerinde 15-16 Haziran’ın ortaya çıkarttığı derslere ayrıntılarıyla değineceğiz; ancak öncelikle 15-16 Haziran direnişine neden olan gelişmeleri ele almak gerekiyor.

11 Haziran 1970: “Pranga Yasası” Onaylanıyor!

1970'te, çalışma yaşamını ve temel sendikalar mevzuatını düzenleyen 274 sayılı Toplu İş Sözleşmesi, Grev ve Lokavt Yasası ile 275 sayılı Sendikalar Yasası'nda değişiklik yapan tasarı, Adalet Partisi ve Cumhuriyet Halk Partisi'nin işbirliğiyle önce Millet Meclisi ardından Senato'dan geçirildi. Yapılan değişiklik, işçilerin sendika seçme özgürlüğünü önemli ölçüde kısıtladı. Hatta bu yasa sendika değiştirmeyi de güçleştirmekteydi. Yasa taslağı 11 Haziran 1970'te Cumhurbaşkanı Cevdet Sunay'ın onay vermesiyle yürürlüğe girdi. Kanunlaşan tasarı esas olarak Türk-İş'ten DİSK'e işçi akışını önlemeyi amaçlıyordu. Türkiye İşçi Partisi ise söz konusu yasa değişikliklerini Anayasa Mahkemesi'ne götüreceğini açıkladı ve yasanın iptali için dava açtı.

Hukuki süreçten nasıl bir sonuç çıkacaktı? Tarihteki canlı örnekleri, mahkemelerin burjuvazinin yanında yer aldığı defalarca gösterdi. Bu yüzden, topun Anayasa Mahkemesi'ne atılıp beklenmesi büyük bir hata olacaktı. Aslında bu yasa meclise gelir gelmez DİSK'e bağlı sendikalar aracılığıyla yasanın meclisten geçmesi durumunda neler yapılabileceği üzerine tartışmalar işçiler arasında başlamış, işyerlerinde bilinçli işçiler bu konuda düşünmeye ve aralarında tartışıyorlardı. İşyerlerinde, ileride kararlaştırılacak eylemlerde görev dağılımının nasıl olacağı, direnişin etkilerinin büyütülmesi için neler yapılabileceği husunda kararlar alındı ve bu tartışmalardan çıkan kararların daha hızlı uygulanabilmesi için direniş komiteleri kuruldu. Ayrıca, değişiklik önerilerinin meclise gelmesiyle birlikte de bu

çalışmalara hız verildi ve yasanın meclisten geçmesinden sonra alınan kararlar hızlı bir şekilde uygulandı.

“Pranga Yasasına” Karşı İşçilerin Cevabı: Direniş!

11 Haziran'da yasanın onaylandığını söylemiştik. Yasanın onaylanmasından bir gün sonra DİSK Başkanı Kemal Türkler önemli bir basın açıklaması yaptı. 12 Haziran 1970 tarihli basın açıklamasında Türkler şu ifadeleri kullandı: “Sendikalar kanununu değiştiren yeni tasarı, ekspres sürati ile Millet Meclisinde üç buçuk saat görüşülüp kabul edildi. Adalet Partisi, Cumhuriyet Halk Partisi ve Güven Partisi oylarının birleştiği yeni tasarı, işçilerin serbestçe sendika seçme özgürlüğünü yok etmektedir. Memleketimizde faşist sendikacılığı getirmenin temelleri atılmaktadır. Bundan sonra, Türk-İş dışında bulunan işçi sendikalarına hayat hakkı tanınmayacak, işçiler, üyesi olmadıkları halde, haraç şeklinde Türk-İş'e aidat ödemek zorunda bırakılacaktır. Türk-İş'e tanınan sendika diktatörlüğü, çalışma hayatına baskı, terör ve ızdırap getirecektir. Bu kanun, işçinin doğal hakkı olan sendika seçme özgürlüğünü Anayasanın 46. maddesine rağmen ortadan kaldırmaktadır. Meclisten çıkan yeni kanun tasarısı, getirdiği ilkeler açısından, tümü ile Anayasaya aykırıdır. Bunu, hükümet, partiler ve Türk-İş de bilmektedir. Ancak, ne var ki, Anayasa Mahkemesi kanunu iptal edinceye kadar, iş isten geçmiş olacaktır. Zira, işçilerin sendikalardan istifa hakkı, kullanılamayacak kadar ağır ve güç işleyecek hükümlere bağlanmıştır. Bu suretle amaç olan, devrimci sendikaları ve DİSK'i bertaraf etmeyi kanunla sağlamayı düşünmektedirler; esas plan budur! Kanun zoruyla Türkiye'de

tek konfederasyon ve her işkolunda sendika tekeli kanunla kurulmaktadır. Örnek olarak gösterilen memleketlerin hiçbirinde, kanun zoruyla sendika sayısı azaltılmamıştır. Eğer talebimiz olan işçiye sendika seçme bakımından referandum hakkı tanınırsa, güçlü sendika ilkesi gerçekleşir. Oysa, hükümet ve işbirlikçisi Türk-İş ve diğer sömürücü güçler, referanduma yanaşmamaktadırlar. Onların demokrasiye olan bağlılıkları da bu kadardır. Bunlar, farkında olmadan bindikleri dalı kesecek kadar gaffet içindedirler. DİSK, bu meselenin Anayasa çizgisi içine sokulması mücadelesini verecektir. Bunun için de, kesin eylem biçimlerini tesbit etmek üzere, bugün saat 14.00'te, DİSK Genel Yönetim Kurulu olağanüstü; yarın saat 14.00'te ise, DİSK'e bağlı sendika yönetim kurulları; pazar günü ise, sendika yöneticileri ile işyeri temsilcileri saat 10.00'da Merter sitesindeki Lastik-İş binasında toplantıya davet edilmişlerdir. Bu toplantılarda alınan kararlar, DİSK tarafından derhal uygulamaya sokulacaktır.”

Basın açıklamasında da belirtildiği gibi 13 ve 14 Haziran'da DİSK büyük bir toplantı düzenledi. 14 Haziran'daki toplantıdan sonraki gün, 15 Haziran sabahı, işçiler işyerlerine giderek “sessiz direniş” geçtiler. Ancak bu sessizlik, kopacak fırtınanın sinyaliydi. İlk etapta 70 bin işçi iş bıraktı. Sessiz direnişten sonra işçiler İstanbul'un belli başlı merkezlerine doğru yürüyüşe geçti. Yürüyüş müthiş bir enerjiyle başladı ve devam etti. Aslında bu bir depremi ve öncüler de 1954'teki Hilton Otel işçilerinin grevinden 1966 Paşabahçe Grevi'ne ve 1969'daki Türkiye Yayınevi direnişine kadar uzanıyordu. İşçilerin öfkesinin patlama noktası aşılmıştı. Yani 15 Haziran 1970'te patlak veren olaylar bir nevi dışavurum oldu.

1969'da gerçekleşen Gamak, Singer ve Demir-Döküm işgallerini de unutmamak lazım.

Kentin Anadolu yakasında başlayan yürüyüş Kartal ilçesinden yürüyüşe katılan işçilerle Ankara Asfaltı (E-5 karayolu) boyunca ilerlerken kendilerine başka fabrikalardan da katılanlar oldu. Göztepe dolaylarında, Otosan Fabrikası işçileri de direnen işçilere katıldı ve yürüyüş saat 17:00'ye kadar sürdü. Bir başka yürüyüş kolu da Beykoz ve Paşabahçe'den Üsküdar'a doğru oluştu. İşçiler debisi yüksek bir nehir gibi akıyordu.

16 Haziran 1970: Burjuva Devletin "Bildirdiğimiz" Provokasyonları Sahnede!

Direnen işçilerin sayısı 16 Haziran'da 150 bini aştı. Direnişin yarattığı rüzgâr iyice sertleşince, devletin provokasyonları sonucunda, 15 Haziran'ın aksine 16 Haziran'da olaylar çıktı. Zırhlı birlikler Babiâli ve Divanyolu caddesinin kesiştiği noktada barikat kurarak işçilerin geçişini engellemeye çalıştı; ancak işçilerin öfkesi o kadar büyüktü ki zırhlı birliklerin oluşturduğu barikatlar işçiler tarafından aşıldı. Barikatu açan işçiler Eminönü'ne kadar geldi.

Bir başka noktadan, Zincirlikuyu'dan başlayan yürüyüşün önü ise Levent'te kesildi. Burada polis işçilere çok sert müdahale etti.

Yürüyüş kolunun önündeki kadın işçiler polisler tarafından darp edildi. Zaten öfkeli olan; iktidar tarafından "başbozuk" diye aşağılanan; sendikal hakları önemli ölçüde kısıtlanan işçilerin müdahale sonrasında daha öfkelendi ve başlayan çatışmada işçiler polis barikatını yararak yürüşe devam ettiler.

Anadolu yakasında da benzer bir çatışma ortamı vardı. Ancak burada polis çok daha sertti. Kadıköy'den Kartal ve Üsküdar yoluna çıkan işçilerin önü polis barikadıyla kesildi. İşçiler diğer bölgelerdeki kararlılığı gösterince polis silah kullandı. Açılan ateşte 4 işçi ölürken çok sayıda işçi de yaralandı. 16 Haziran'dan sonra da iki işçi katledildi ve ölenlerin sayısı 6'ya çıktı. Devletin "sıkıyönetim" kararının ardından direnişin sokaktaki etkisi büyük ölçüde azaldı; ancak etkisi uzun süre devam etti. Bu noktadan sonra devletin işkence, işten atma, tehdit ve baskı süreci başladı.

TİP'in Anayasa Mahkemesi'ne yasanın iptali için başvurduğunu söylemiştik. Direnişin ardından Anayasa Mahkemesi bu "pranga yasasını" iptal etti. Daha doğrusu iptal etmek zorunda kaldı! Zira işçilerin destansı direnişi

karşısında yasanın uygulanabilme olanakları büyük ölçüde ortadan kalkmıştı.

15-16 Haziran Direnişini Etkileyen-Belirleyen Faktörler

15-16 Haziran Direnişi'nin birçok nedeni ve sonucu olduğunu vurgulamak lazım. Öncelikle bu destansı direnişin kapitalizmin neden olduğu genel krizlerden ve açmazlardan bağımsız olmadığını ifade edelim.

Kapitalizmin dizginsiz sömürüsü ve müthiş kâr hırsı İkinci Dünya Savaşı'yla birlikte çok büyük bir yıkım getirdi. Savaş süresince yaşanan büyük can kayıplarının yanında, "ekonomik enkaz" tüm dünya halklarını derinden etkiledi. Elbette bu enkaz savaşa giren ülkelere feci boyutlardaydı; fakat "resmen" savaşa dahil olmayan Türkiye'deki ekonomik tablo da oldukça kötüydü.

Örneğin Türkiye'de 1939'da %4.8 olan enflasyon oranı bir sene sonra %22.7'ye çıktı. Enflasyon sonraki senelerde de katlanarak artmaya devam etti. 1941'de %40.7 seviyesine kadar çıkan enflasyon 1942'de rekor kırdı ve %92.1'e yükseldi.

Bu noktada Prof.Dr. F. Ergin'in şu tespiti büyük önem arz ediyor: "Bu durum (enflasyon) fiyatlar genel düzeyinin sürekli yükselmesine ve 1939-1949 yılları arasında para arzının 5 kat; devletin dış borcunun ise 14 kat artmasına neden olmuştur."

İkinci Dünya Savaşı'nın yarattığı müthiş yıkım kapitalizmin derinleşen çelişkilerinin dışa vurumuydu ve özellikle dünyayı sarsan "68 hareketinin" içerisinde yer alan kuşağın tamamı (15-16 Haziran İşçi Direnişi'nde mücadele eden işçiler de dahil) çocukluk yıllarını savaşın sefaletiyle geçirmişti.

Değindiğimiz bu genel noktalarla beraber direnişi daha dolaysız etkileyen faktörleri de irdelemek gerekir. Örneğin 15-16 Haziran direnişini, 27 Mayıs 1960 darbesinden ve 1960'ların ikinci yarısındaki sanayileşme hamlesinden ayırmak yanı sıra düşmemize neden olur.

1960 darbesinden sonra 1961 Anayasası'nın yarattığı görece özgürlük ortamında uzun süredir yasaklı olan sol, sosyalist kitapların yeniden ortaya çıkması ve 1967'de kurulan DİSK'in aktif ve mücadeleci sendika anlayışının 15-16 Haziran Direnişi'ni büyük ölçüde etkilediğini söylemek gerekir.

Sözünü ettiğimiz bu faktörlerin yanında, bir dönem tüm dünyayı kasıp kavuran "68 hareketinin" etkilerini de öne çıkartmak lazım. Zira direnişlerin yerelden genele yayılmak gibi şaşmaz bir etkisi vardır. Örneğin 1968'de Fransa'da 8 milyon; İtalya'da 7.5 milyon işçi greve çıktı. Bu, tıpkı suya atılan taşın yarattığı dalgalara benzer bir etki yarattı ve işçi-öğrenci eylemleri neredeyse tüm dünyaya yayıldı. Elbette ki 1960'ların ikinci yarısında muazzam bir etki yaratan bu dalga Türkiye'yi de derinden etkiledi. 15-16 Haziran Direnişi'nin hemen öncesinde çok önemli direnişler oldu. Örneğin Paşabahçe Grevi! 1966'da Cam-İş'in üç yıllığına 15 kuruşa sözleşme imzalamasına karşı çıkan işçilerin Cam-İş'ten ayrılıp Kristal-İş'te çoğunluğu sağlamalarının ardından Kristal-İş Sendikası cam işverenlerine sözleşme çağrısı yaptı. Bu çağrının reddedilmesi üzerine 2400 İşçi greve başladı. Bu grev sırasında işçilere yönelik silahlı saldırı gerçekleştirildi. İki işçi saldırı sonucu yaralandı. Uzun süre devam eden grevde, Paşabahçe patronunun yardımına Demirel hükümeti koştu ve grevi bir ay süreyle erteledi. (Hatırlayınız 30 Ocak'ta AKP hükümeti de metal işçilerinin grevini ertelemişti. Patron sevicisi hükümetlerin işçilerin direnişi karşısındaki tutumları ne kadar benziyor!)

15-16 Haziran direnişinden bir yıl önce bir başka direniş, 1969'da Türkiye Yayınevi'nde patladı. Bâb-ı Âli yokuşundaki Türkiye Yayınevi çalışanı 21 kişi, zam taleplerinin reddedilmesi üzerine iş bıraktı. Grev sürecine patron Tahsin Demiray'ın sözleri damga vurdu. Demiray, çalışanlar için "köpekler bekler bekler giderler!" dedi. Ancak

Türkiye Yayınevi emekçileri direne direne kazandı! Tahsin Demiray emekçilere kıdem tazminatlarını ödeme sözü yanında işyeri maaş ihbar tazminatı sözü verdi. Verilen bu sözden sonra çalışanlar direnişi sonlandırma kararı aldılar. Direniş tam 413 gün sürdü! Yani Tahsin Demiray'ın "duası" kabul olmadı!

Bunların dışında tamamı 1969'da gerçekleşen Gamak, Singer ve Demir-Döküm işgallerini de unutmamak lazım. Hatta Gamak işgalinde işçilerin üzerine ateş açan polis bir işçiyi katletti! Elbette, dönemin iktidarı bu direnişleri sadece polis-asker şiddetini kullanarak engelleyemeyeceğini biliyordu. Bu yüzden 274 ve 275 sayılı sendika yasalarını değiştirmek ve işçi sınıfına pranga vurmaya istedi; fakat kendilerinden önceki yerel ve genel direnişlerden de güç alan işçiler 15-16 Haziran'da büyük bedeller ödeyerek Türkiye işçi sınıfının tarihine çok önemli kazanımları ve büyük dersleri miras bıraktı.

15-16 Haziran'dan Miras Kalan Dersler

1) 15-16 Haziran direnişinin miras bıraktığı en önemli derslerden biri, aktif ve militan sendikacılığın önemi söz konusu dönemde görüldü. 15-16 Haziran, taban inisiyatifinin katkısıyla DİSK yönetiminin tahayyüllerinin ötesinde bir direnişe yol verdi. Böyle bir sendikal faaliyetin, koşulların uygun olması durumunda depremler yaratabileceği sonucu çıktı.

2) Tek başına militan sendikal faaliyetin küçük ama önemli artçılar, öncüler yaratmakla beraber sistemi derinden sarsacak ve onu yerle yeksan edecek depremi yaratamayacağı görüldü. 15-16 Haziran Direnişi'nde DİSK'in militan sendikacılık anlayışı büyük ölçüde belirleyiciydi; fakat işçi sınıfı devrimci Marksist bir partiden yoksundu. Söz konusu dönemde parlamentoda yer alan Türkiye İşçi Partisi, sosyalist sol adına çok önemli bir konumdaydı; lakin 15-16 Haziran direnişine yön verecek etkiden çok uzaktı. Zira TİP kurulduğu süreçten sonra tabanının radikal enerjisinin çok gerisinde kaldı.

3) Üretimden gelen gücün, yani işçi sınıfının sokağa çıkması durumunda neler olabileceğini

işçi sınıfı 15-16 Haziran'da gösterdi. Devlet "sıkı yönetim" ilan edecek kadar ürküdü. Zira işçiler sokağa çıktıklarında aslında "bir taşla iki kuş" vurmuş oldular. Şöyle ki; hem üretimi durdurup iktidarı ekonomik "silahla" köşeye sıkıştırmayı başardılar; hem de sokaktaki yüksek enerjiyle hükümeti titrettiler. Fakat bir noktadan sonra öncü işçilerin, işçilerin arasındaki devrimcilerin ve sendikanın gerekli hamleleri üretememesi, devlet aygıtını elinde bulunduran burjuvazi karşısında işçilerin zayıf kalmalarına neden oldu. Bu noktada "devrimci Marksist" partinin inşasının önemi tarihte defalarca kanıtlandığı gibi, Türkiye'de 15-16 Haziran sürecinde de yakıcı bir şekilde ortaya çıktı.

4) Milli Demokratik Devrim öğretisinin başını çektiği "Türkiye'de işçi sınıfı yoktur; var olanlar ise 'sınıf' niteliği ve niceliği taşımamaktadır" şeklindeki görüş 15-16 Haziran süreciyle "sahada" bir kez daha çöpe gitmiş oldu. Ayrıca sürekli devrim tezinin haklılığı da bir kez daha kanıtlanmış oldu. Zira Troçki konuyla ilgili şu cümleleri söz konusu direnişten yıllar önce sarfediyordu: "Tarihsel olarak geri bir durumun sunduğu imtiyaz bir halka, bir dizi ara aşamayı atlayarak, daha zamanı gelmeden önce, yaratılan her şeye ulaşma imkânı tanır ya da daha doğrusu onu buna zorlar."

Sonuç

15-16 Haziran direnişinden çıkartılacak hayati derslerin bugünün yakıcı sorunları bağlamında da varlığını fazlasıyla devam ettirdiğini unutmamak gerekiyor. Bu sorunların çözümüne adına atılacak adımlar devrimci Marksistlerin en önemli görevleri arasında yer almaktadır.

Tüm bunların yanında, 15-16 Haziran direnişi, Demirel gibi işçi düşmanı muktedirler tarafından alenen aşağılanan işçi sınıfının onlara attığı unutulmaz bir tokat olarak tarihteki yerini almıştır. 15-16 Haziran Direnişi sürecinde işçi sınıfının gösterdiği cesaret ve kararlılık direnişin 45. yıldönümünde de yolumuzu aydınlatmaya devam ediyor. Selam olsun dünyayı yaratan işçi sınıfının direnişine! Selam olsun 15-16 Haziran direnişinde düşene, dövüşene!

Kadının özgürlüğü, tüm insanoğlunun özgürlüğü gibi, yalnızca emeğin sermayenin boyunduruğundan kurtulmasıyla olacaktır.
Clara ZETKIN

İsmail Yigit

Dünya devrimci sosyalist hareketinin önde gelen figürlerinden olan Clara Zetkin, bilhassa emekçi kadınların özgürlük mücadelesine olan katkılarından ötürü anısıyla mücadelemize ışık tutmaktadır.

1857’de Almanya’da doğan, Liepzig’de burjuva kadın hakları savunucularının yönetiminde bir okulda eğitim gören Zetkin, henüz okul döneminde başladığı siyasi yaşantısında, o dönem Bebel’in “Sosyalizm ve Kadın” kitabının etkisiyle hayatı boyunca en çok üzerine fikir üreteceği ve çalışma yapacağı kadın sorunu üzerine eğildi. Parti üyesi olduktan sonra hızla mücadeleye atılan Zetkin, çıkmasına öncülük ettiği ve başlangıçta tek başına çıkardığı SPD’nin “Die Gleichheit” (Eşitlik) adlı kadın gazetesinin uzun yıllar yazarlığını ve editörlüğünü yaptı, parti içindeki tartışmalarda, en keskin muhalefeti yürüttüğü zamanlarda da yine bu gazetenin sayfalarından yazdı. 1907’de SPD’nin yeni kurulan “Kadınlar Ofisi”nin lideri oldu. Partinin ilk kadın konferansına öncülük etti, kadın işçilere hayatı boyunca konferanslar verdi, toplantılar yaptı, kadın sorununun sınıfsallığının ve kadının kurtuluşunun sosyalizm mücadelesinde olduğunun propagandasını yaptı, İkinci -ve Ekim Devrimiyle birlikte Üçüncü-Enternasyonel’de kadın sorunu, devrimci parti programında kadının yeri üzerine tüm dünya örgütlerini etkileyecek konuşmalar yaptı.

1898’de Stuttgart’da bir parti kongresinde tanıştığı Rosa Luxemburg ile yakın arkadaşlık kurdu, Bernstein revizyonizmine karşı 1903’ten itibaren

Clara Zetkin: Anısı Mücadelemize Işık Tutuyor!

birlikte muhalefet ederek parti içindeki bir çok yakınına karşısına alarak sol kanatta yer aldılar. SPD’nin 1. Dünya Savaşı esnasında kendi burjuvalarından yana tavır alması, devrimci yenilgiciliği savunan Lenin önderliğindeki Bolşeviklerle birlikte Almanya’da Rosa Luxemburg, Karl Liebknecht ve Clara Zetkin tarafından mahkum edildi ve aslında bu ayırım, sosyalist sol için de tarihsel olarak tarafların belirlenmesini sağladı. Clara Zetkin Temmuz 1915’te savaş karşıtlığı sebebiyle tutuklandı ancak Ekim ayında partinin sağ kanadının da baskısıyla serbest kaldı. Bu dönemde parti içindeki fikir ayrılığı daha da keskinleşti ve parti içinden Rosa Luxemburg önderliğinde bir grup Spartaküs grubunu kurdu. Savaş döneminde Rusya ve Almanya’da sosyalistler ve sosyal demokratlar arasındaki ayırım konusunda Clara Zetkin başlangıçta Bolşevikler ya da Spartakistler kadar net tavır almadı hatta Lenin tarafından uzlaşmacılıkla eleştirildi. Ardından USPD’ye (Alman Bağımsız Sosyal Demokrat Partisi) katılan Zetkin, Ekim Devrimi sonrası Rosa Luxemburgların kurduğu Üçüncü Enternasyonel üyesi KPD’nin (Alman Komünist Partisi) içinde yerini aldı.

1919’da ayaklanmanın bastırılması sonucu Rosa Luxemburg ve Karl Liebknecht’in katledilmesi sonucu partinin yeniden inşasında önemli görevler aldı ve o dönem Komünist Kadın dergisini çıkarmaya başladı. 1920 yılından ölümüne kadar olan 13 yıllık sürede KPD’yi Reichstag’da (Almanya parlamentosu) temsil etti. Komünist Enternasyonel ile parti inşası ve demokratik merkezîyetçilik konusundaki fikir ayrılıkları üzerine partideki merkez komite üyeliğinden

istifa eden Zetkin, bu dönemde Lenin’in ciddi eleştirilerine maruz kaldı. Ancak yine de sonraki dönemde ağırlıklı olarak Komünist Enternasyonel içinde kadın işçilerinin örgütlenmesi ve kadın sorunu üzerine çalışma yaptı. Gizlice İtalya’ya giderek İtalyan Sosyalist Partisi’nin Komünist Enternasyonel’e katılması için çalışan Zetkin, İtalya’da ve Almanya’da faşizmin yükselişine karşı hem Enternasyonel’in içinde hem de parlamentoda mücadele çağrısı yaptı. Ağustos 1932’de kıdeminden dolayı başkanı olduğu Reichstag’da Nasyonel sosyalizm ile savaşılmaması çağrısında bulununca Nazilerin hedefi haline geldi ve Adolf Hitler’in, Almanya Komünist Partisi’ni Reichstag yangınından sonra yasaklamasıyla Zetkin de ömrünün son yılını Sovyetler Birliği’nde sürgünde geçirmek zorunda kaldı. Clara Zetkin, 1933’te 76 yaşındayken Moskova’da kalp krizi geçirerek hayatını kaybetti.

Zetkin’in dünya devrimci sosyalist hareketine yaptığı en önemli katkılardan biri, her yıl 8 Mart’ta kutlanan “Dünya Emekçi Kadınlar Günü”nü fikir anneliğini yapmış olmasıdır. Zetkin, 26-27 Ağustos 1910 tarihinde Danimarka’nın Kopenhag kentinde toplanan 2. Enternasyonel’e bağlı kadınlar toplantısında (Uluslararası Sosyalist Kadınlar Konferansı), 8 Mart 1857 tarihinde ABD’nin New York kentinde tekstil fabrikasındaki grevde polis saldırısı sonucu çıkan yangında ölen kadın işçiler anısına 8 Mart’ın “Dünya Emekçi Kadınlar Günü” olarak kutlanması önerisini getirdi ve öneri oybirliğiyle kabul edildi.

Clara Zetkin’in anısı, mücadelemizde yaşatılacaktır!

Sendikaların Birliği Meselesi

Lev Troçki
(1931)

İşçi örgütlerinin birliği sorunsalının her örgüt ve her koşul için geçerli tek bir çözümü yoktur. Parti için bu mesele kategorik olarak kendiliğinden çözülmüştür. Devrimci eylemin temel koşulu partinin tamamen bağımsız olmasıdır. Ama bu ilke bile, bu soruya önceden hazırlanmış hazır bir cevap olmaz: Bölünme ne zaman ve hangi koşullarda olabilir? Ya da aksine yakın politik hareketlerle birleşme olabilir mi? Bu tarz meseleler genelde var olan eğilimlerin ve politik koşulların somut analizleriyle çözülebilir. Her koşulda en önemli kriter, örgütlü işçi sınıfının öncüsü olan parti için ayrı bir eylem programı temelinde kendi bağımsızlık ve özerkliğinin tam olarak korunması zorunluluğudur.

Sendikalar, kooperatifler, Sovyetler gibi işçi sınıfının kitle örgütlerinin birliği meselesinde ise parti sözkonusu olduğunda geçerli olan bu çözümün yerini, kesinlikle, tamamen farklı bir yaklaşımın alması gerekir; sadece genel bir kural olarak kabul edilmesi düzeyinde değil uygulanma biçiminde de.

Bu örgütlerin her birinin -belli sınırlar içinde bağımsız olan- çalışma metotları ve misyonları farklıdır. Komünist Parti için, bütün bu örgütler, her şeyden önce, geniş işçi kesimlerinin devrimci eğitimlerinin ve onlar arasından ileri işçilerin kazanılmasının alanlarıdır. Bahsi geçen örgütlerdeki kitle ne kadar büyük olursa bu örgütlerin devrimci öncülere sunduğu imkanlar da bir o kadar fazla olacaktır. Bu nedenle, kural olarak, kitle örgütlerini bölme inisiyatifini alan komünistler değil, reformistlerdir.

Bolşevikler ve Sendikalar

Bu ilkenin uygulanışını görmek için 1917'de Bolşeviklerin tutumlarıyla İngiliz sendikalarının son yıllardaki yaptıklarını karşılaştırmak yeterlidir. Bolşevikler Ekim Devriminden sonra bile Sovyetlerde büyük

çoğunluk olmalarına rağmen, sadece Menşeviklerle aynı sendikalarda yer almakla kalmadı, bazı sendikalarda Menşevik yönetimlere müsamaha gösterdiler. İngiliz sendikaları ise aksine, İşçi Partisi'nin inisiyatifleriyle, komünistleri sadece İşçi Partisi'nden uzaklaştırmakla kalmadı, elinden geldiğince onları sendikalardan da çıkardı.

Fransa'da sendikaların bölünmesi de reformistlerin inisiyatifleriyle ortaya çıkan bir sonuçu ve bağımsız varlık göstermeye zorlanan devrimci sendikaların "birlik" ismini almaları tesadüf değildi (Fransa'daki sol kanat sendika odağının adı "Genel Birleşik Emek Konfederasyonu" idi -Ed.).

Bugün komünistlerden Genel Emek Konfederasyonu'nun (sağ kanat sendikal odak) saflarından kopmalarını talep ediyor muyuz? Hayır etmiyoruz. Aksine: Jouhaux'un Konfederasyonu'ndaki devrimci kanat güçlendirilmeli. Ancak böyle durumlarda bizim için sendikaların bölünmesi asla bir ilke meselesi değildir. İlkesel olarak sendikaların birliğine karşı olan bu aşırı solcu itirazlar, en başta, komünistlerin Genel Emek Konfederasyonu'na katılmasına yöneliktir.

Gerçeklikle bağıyı koparmamış her devrimci, reformist sendikalarda devrimci fraksiyonlar yaratmanın çok önemli bir görev olduğunun farkına varmalıdır. Bu fraksiyonların görevlerinden biri reformist sendikanın üyelerine karşı Genel Birleşik Emek Konfederasyonu'nu savunmaktır. Bu görev, Komünistlerin sendikaları bölmek değil, sendikal birliği yeniden kurmak istediğini göstermeye her an hazır olmadan başarılamaz.

Eğer bir an için reformistlerin politikalarına karşı devrimci politika için sendikaların bölünmesini komünistlerin görevi olarak görürsek o zaman kendimizi sadece Fransa ile sınırlandıramayız. O zaman komünistlerden, güç ilişkilerine bakmaksızın, reformist sendikalarla ilişkilerini kesmeleri ve Almanya'da, İngiltere'de, Amerika'da vb. kendi sendikalarını kurmayı talep etmeliyiz. Bazı ülkelerde, komünist partiler bu yolda ilerliyorlar. Bazı özel durumlarda, reformistler aslında ayrılık dışında bir şans bırakmıyorlar. Diğer durumlarda da, komünistler reformistlerin provokasyonlarına gelerek hataya düşüyorlar. Ancak şimdiye kadar, komünistler hiçbir zaman ve hiçbir yerde işçi

Reformizmi emperyalist burjuvazinin sol kanadı olarak değerlendirmemizle reformistler tarafından yönlendirilen işçi örgütlerine yönelik tavrımız nasıl bağdaştırılabilir? Bu çelişki sınıf mücadelesinin gidişatından kaynaklanan biçimsel değil, diyalektik bir çelişkidir. İşçi sınıfının büyük bir kısmı (birçok ülkede çoğunluğu) bizim reformizm değerlendirmemizi reddeder; diğerlerinde ise, daha bu sorun tartışılmaya başlanmamıştır bile. Temel sorun büyük kitleleri onlarla olan ortak deneyimlerimiz temelinde devrimci saflara çekebilmektir. Komünist olmayan veya anti-komünist olan işçilere, “Bugün siz hala bizim ihanetçi olduğunuzu düşündüğümüz reformist liderlere inanıyorsunuz. Biz size kendi düşüncelerimizi dayatamayız ve dayatmak da istemeyiz. Sizi ikna etmek istiyoruz. Çabalamamıza, beraber yöntemlerimizi denememize ve kavgamızın sonucunu görmemize izin verin” diyerek yaklaşırız.

kitlelerinin örgütlerinde reformistlerle birlikte çalışmayı ilkesel olarak kabul edilemez addederek sendikaların bölünmesini teşvik etmediler.

İşbirliği örgütleriyle, daha önce anlattıklarımıza önemli bir katkı yapmayacak deneyimlerle ilgilenmeyi bırakmadan Sovyetler örneğini ele alalım. Bu örgütler en devrimci dönemlerden birinde, her şey bıçak sırtındayken ortaya çıkmıştır. Yine de herhangi biri bir an için bile sosyal demokrat sovyetlere karşı komünist sovyetlerin kurulabileceğini hayal edebilir mi? Bu Sovyetlerin amacını ortadan kaldırırdı. 1917’nin başında, Bolşevikler Sovyetlerde önemsiz bir azınlıktı. Fabrika komitelerinde çoğunluğa sahip olmalarına rağmen Bolşevikler, yıllar gibi gelen o aylarda uzlaşmacı çoğunluğa katlandılar. Sonunda, iktidarı ele geçirdikten sonra bile, Bolşevikler,

Sovyetlerde işçi sınıfının bir kesimini temsil eden Menşeviklere müsamaha gösterdi. Ancak Menşevikler kendilerini bir kliğe dönüştürerek kendilerini soyutlamaya ve tamamen uzlaşmacı bir hal almaya başladıktan sonra, Sovyetler onları saflarından attı.

Yakında Sovyet sloganları yükselecek olan İspanya’da, şayet komünistlerin enerjik ve gözüpek bir inisiyatifi varsa, sendikalar ve sosyalistlerin işçi temsilcilerinin seçilme aralıkları ve seçilme yöntemleri konusunda teknik ve örgütsel anlaşmaları olmaksızın Sovyetlerin (juntaların) oluşumu düşünülemez. Tartışmayı ilerletmek gerekirse, bu koşullar altında, kitle örgütlerinde reformistlerle ortak iş yapmanın kabul edilemez olduğunu düşünmek sekterliğin en facia biçimlerinden birisidir.

Reformizm ve İşçi Sınıfı

Peki, o zaman, reformizmi emperyalist burjuvazinin sol kanadı olarak değerlendirmemizle reformistler tarafından yönlendirilen işçi örgütlerine yönelik tavrımız nasıl bağdaştırılabilir? Bu çelişki sınıf mücadelesinin gidişatından kaynaklanan biçimsel değil, diyalektik bir çelişkidir. İşçi sınıfının büyük bir kısmı (birçok ülkede çoğunluğu) bizim reformizm değerlendirmemizi reddeder; diğerlerinde ise, daha bu sorun tartışılmaya başlanmamıştır bile. Temel sorun büyük kitleleri onlarla olan ortak deneyimlerimiz temelinde devrimci saflara çekebilmektir. Komünist olmayan veya anti-komünist olan işçilere, “Bugün siz hala bizim ihanetçi olduğunuzu düşündüğümüz reformist liderlere inanıyorsunuz. Biz size kendi düşüncelerimizi dayatamayız ve dayatmak

Biz hiçbir şekilde reformistlerle, ne merkezi olarak ne de yerelerde, anlaşmaya oturmaz. Bunun sınıf mücadelesinin her aşamasında kaçınılmaz ve öncelikli bir koşul olduğu açıktır. Biz kendimizi reformistlere göre şekillendirmeyiz ancak ve ancak objektif koşullara ve kitlelerin haleti ruhiyesine göre hareket ederiz. Bu, aynı zamanda, öne sürülen taleplerin karakteri için de geçerlidir. Birleşik cepheyi reformistlerin belirlediği çerçeveye göre, yani asgari talepler temelinde kabul etmek bizim için ölümcül olurdu.

da istemeyiz. Sizi ikna etmek istiyoruz. Çabalamamıza, beraber yöntemlerimizi denememize ve kavgamızın sonucunu görmemize izin verin” diyerek yaklaşıyor. Bu da, herkes için sendikal disiplinin var olduğu birleşik işçi sendikalarında gruplaşma özgürlüğü demektir.

Başka bir ilkesel tutum öne sürülemez.

***

Ligue'nin merkez komitesi (Fransa'daki Sol Muhalefet) şu anda gerektiği gibi birleşik cephe sorununa öncelik veriyor. Bu, reformistleri ve her şeyden önce onların sol kanat temsilcileri sayılan Monattistlerin resmi birlik sloganıyla sınıf mücadelesinin pratik görevlerine karşı çıkmasını engellemenin tek yoludur. Steril resmi çizgiyi dengelemeye çalışan Vassart*, yerel sendikalarla birlikte bir birleşik cephe fikrini ortaya attı. Yerel grevlerdeki mesele öncelikli olarak yerel sendika ve bazı örgütlerle birlikte hareket etme meselesi olduğundan sorunun bu şekilde ortaya konuluşu bir bakıma doğrudur. Aynı şekilde, reformist aygıtın daha alt halkalarının işçilerin basıncı karşısında daha duyarlı olduğu doğrudur. Öte yandan yerellerdeki oportünistlerle ve onların şefleriyle yapılan anlaşmaların her birinde farklı ilkelerle davranmak doğru olamazdı. Her şey anın koşullarına, kitle basıncının gücüne ve gündemde olan görevlerin karakterine bağlıydı.

Biz hiçbir şekilde reformistlerle, ne merkezi olarak ne de yerelerde, anlaşmaya oturmaz. Bunun sınıf mücadelesinin her aşamasında kaçınılmaz ve öncelikli bir koşul olduğu açıktır. Biz kendimizi reformistlere göre şekillendirmeyiz ancak ve ancak objektif koşullara ve kitlelerin haleti ruhiyesine göre

hareket ederiz. Bu, aynı zamanda, öne sürülen taleplerin karakteri için de geçerlidir. Birleşik cepheyi reformistlerin belirlediği çerçeveye göre, yani asgari talepler temelinde kabul etmek bizim için ölümcül olurdu. İşçi kitleleri onlara fantastik gelen talepler için mücadele etmezler. Öte yandan, talepler çok kısıtlanırsa da, o zaman işçiler “Uğraşmaya değmez” diyebilirler.

Bu görev her zaman reformistlere birleşik cepheyi önermek anlamına gelmez ama onlara duruma en uygun koşulların dayatılmasını içerir. Bütün bunlar aktif ve manevracı bir stratejiyi gerektirir. Her halükarda, Genel Birleşik Emek Konfederasyonu'nun belli bir noktaya kadar kitlelerin farklı sendikal örgütlenmelere ayrışmasının sonuçlarını hafifletmeyi, bu bölünmenin sorumluluğunu gerçek sorumluların üstüne atabilmeyi ve kendi mücadele anlayışını ortaya koyabilmeyi ancak bu şekilde sağlayabileceği tartışılmaz bir gerçektir.

Fransa'daki durumun özgünlüğü iki sendikanın birbirinden bağımsız bir şekilde yıllardır varlık göstermesinden geliyor. Son yıllarda mücadelenin geri çekilmesiyle karşı karşıya olduğumuzdan insanlar bölünmelere alışkın olduklarında çoğu zaman bu durumu kolayca unutuyorlar. Herhangi biri işçi sınıfı unsurlarındaki canlanmanın, kesinlikle sendikaların birleşmesi fikrinin tekrar gündeme getireceğini öngörebilir. Fransız işçi sınıfının onda dokuzundan fazlasının sendika üyesi olmadığını hesaba katarsak, bu canlanmayla beraber bölünmüş olmak önemsenecek ve örgütsüzlüğün baskısı artacaktır. Birleşme şiarı bu baskının ilk sonucu olacaktır. Doğru bir politika uygulandıgındaysa bu baskı hem Genel Birleşik Emek Konfederasyonu hem de

komünist parti lehinde olacaktır.

Eğer daha sonraları, Fransız komünistlerinin sendikalar üzerine stratejileri aktif birleşik cephe politikası olsaydı, birleşik cephenin birleşik sendika örgütlenmesi taktiğine karşı çıkma hatasına düşmezlerdi.

Birleşik Cephe Sorunu

İşçi sınıfının birliğinin ancak devrimci bir temelde gerçekleşebileceği su götürmez bir gerçektir. Birleşik cephe politikaları işçilerin reformist etkilerden kurtulabilmesinin ve son tahlilde işçi sınıfının hakiki birliği için bir araçtır. İleri işçilere sürekli olarak Marksist gerçekleri açıklamalıyız. Ancak, en doğrusu olsa bile tarihsel bir perspektif, işçilerin yaşam deneyimlerinin yerine geçemez. Parti öncüdür, ama çalışmalarında, özellikle sendika çalışmalarında arkadan gelenlere olumlu yaklaşabilmelidir. Aslında, işçilere -gerekirse bir kez, iki kez, hatta on kez- sendikaların tekrar birleşmesine her zaman açık olduğumuzu göstermeliyiz. Ve bu alanda, Marksist stratejinin temel ilkelerine sadık kalmalıyız: reformlar için mücadele ile devrim için mücadeleyi birleştirmek.

Bugün iki sendika konfederasyonunun birleşmeye konusunda tavrı nedir? Geniş işçi çevrelerine, ikisi de aynı gibi görünmelidir. Gerçekte ise, iki sendikanın yöneticileri birleşmenin, sendikaların ilkeleri çerçevesinde, ancak “tabandan” gerçekleşeceğini ilan ettiler. Reformist konfederasyon, Genel Birleşik Emek Konfederasyonu'nun alınma, aşağıdan birleşme sloganıyla asıl niyetlerini gizleyerek işçilerin unutkanlığını ve Jouhaux, Dumoulin ve Co'nun bölünme çalışmalarıyla ilgili hiçbir şey bilmeyen genç işçilerin cahilliğini suistimal ediyorlar. Aynı zamanda, Monattistler

emek hareketinin mücadele sorumluluğunun yerine sendikaların birleşmesi şiarını koyarak Jouhaux'a destek oluyorlar. Dürüst beyefendiler olarak, mümkün olan bütün sendikaları Genel Birleşik Emek Konfederasyonu'ndan koparmak ve onları kendi etraflarına toplayıp reformist konfederasyonla eşit pozisyonda uzlaşma sağlayabilmek için bütün enerjilerini Genel Birleşik Emek Konfederasyonu'na karşı yöneltiyorlar.

Elimdeki malzemeden yola çıkarak değerlendirebildiğim kadarıyla, Vassart, iki sendikal konfederasyonun birleşme kongresi sloganını ileri sürerek komünistler için meramını ortaya koydu. Bu öneri kati suretle reddedildi; önerinin sahibi ise Monatte'in duruşuna yakın olmakla suçlandı. Bilgi eksikliğim olduğundan, meramımı etraflıca ifade edemiyorum. Bence aksine, Fransız komünistlerinin bu birleşme kongresini reddetmek için bir sebepleri yok.

Monattisler, "Birinciler de ikinciler gibi ayrılıkçı. Yalnızca biz birleşme yanlısıyız. İşçiler, bizi destekleyin." derken reformistler de buna karşılık olarak "Bizim için birleşme tabandan olur", yani, "biz" gönlümüz bol olduğundan işçilerin sendikamıza tekrar katılmasına izin vereceğiz demekteler. Devrimci bir konfederasyon bu konuda ne söylemelidir? "Kendimize boş yere birleşik konfederasyon demiyoruz. Biz bugün bile sendikaların birleşmesi fikrini gerçekleştirmeye hazırız. Fakat bunun için işçilerin, arkasında herhangi bir sendika bulunmayan ve kanayan yaraya tuz basar gibi bu bölünmelerden beslenen şaibeli beyefendilere ihtiyaçları yoktur. Sendika demokrasisine dayanarak belli bir süre çağrı yaptıktan ve hazırlandıktan sonra bir birleşme kongresi yapmayı öneriyoruz."

Sorunu böyle koyduktan sonra, tamamen kısır bir grup olan ancak proletaryanın saflarında kafa karışıklığı yaratabilen Monattistlerin ayaklarını yerden kesecekti. Ama bu tasfiye bize pahalıya patlamayacak mı? Reformistlerin birleşme kongresine rıza göstermeleri durumunda komünistlerin azınlık konumuna düşmeleri ve Genel Birleşik Emek Konfederasyonu yerini Genel Emek Konfederasyonu'na bırakmak zorunda kalmasına itiraz edilebilir.

Böyle bir değerlendirme, ancak, mücadelenin bir bütün olarak görevlerini ve duruşunu kaybetmesine sebep olurken ancak kendi bağımsızlığı için mücadele eden sol sendika bürokratu için ikna edici olabilir. İki sendikanın birleşmesi belli bir süre devrimci kanat azınlıkta kalsa bile kesinlikle kısa bir zaman içinde komünistlerin lehine olur, hatta sadece komünizmin lehine olur. Konfederasyonların birleşmesi birçok yeni üyenin kazanılmasını sağlar. Bu sayede, krizin etkileri sendikalarda daha sağlam ve kararlı bir tarzda yansıtılır. Sol kanat birleşik konfederasyonu kontrol edebilmek için yükselen yeni dalga içerisinde kararlı bir kavga verebilirdi. Geniş ve gerçek bir kitle örgütlenmesindeki muhalefet çalışması yerine küçük ve izole olmuş bir

sendika konfederasyonundaki güvenilir bir çoğunluğu tercih etmek, proleter devrimcilerin değil, sadece sektörler veya resmi görevlilerin işi olabilir.

Kafası çalışan bir Marksist için, Genel Birleşik Emek Konfederasyonu'nun önderliğinin korkunç hatalarına katkı yapan etmenlerden biri, koşulların bir sonucu olarak Monmousseau, Semard ve diğerleri gibi insanların teorik donanımı ya da devrimci deneyimi olmadan kendilerini alelacele bağımsız sendikaların yöneticileri olarak ilan etmeleri ve sonuç olarak yetkilerini Losovsky, Manuilsky ve Co'nun emirleri altında kullanma fırsatına erişmeleri olmuş olmasaydı. Eğer reformistler konfederasyonun bölünmesi fikrine bir zaman varmış olmasalardı, Monmousseau ve Co. daha büyük kitleleri hesaba katmış olmak zorunda kalacaklardı. Sırf bu gerçek bile onların bürokratik maceracılıklarını dizginlemiş olurdu. Bu nedenle, şu anda birleşmenin avantajları ölçülemeyecek derecede dezavantajlarından daha büyük olurdu. Eğer yaklaşık bir milyon işçiyi kucaklayan birleşik bir konfederasyon içinde devrimci kanat bir ya da iki yıl azınlıkta kalırsa, bu iki yıl sadece komünist sendikacıların değil partinin de eğitimi için Genel Birleşik Emek Konfederasyonu'nun beş yıl boyunca bağımsız olup zig-zag çizmesi ve bu nedenle zayıflamasından çok daha verimli olacaktır.

Sendikaların birleşmesinden biz değil reformistler korkuyor. Sözde değil gerçekten bir birleşme kongresine onay verilerse Fransa'daki emek hareketi çıkmazdan kurtulabilir. İşte bu yüzden reformistler buna izin vermez.

Kriz koşulları, özellikle sendikal alanda olmak üzere reformistler için büyük zorluklar yaratıyor. Bu yüzden sol kanatlarının arkasına sığınıyorlar; sığındıkları da birleşmeci beyefendiler. Reformistlerin ayrılıkçı tutumunu ve Monattistlerin parazitliğini ifşa etmek en önemli ve zaruri görevdir. Birleşme kongresi şiarı bu görevin tamamlanmasına büyük katkı sağlayabilir. Monattistler birleşmeden bahsederken bu sloganı komünistlere karşı yükseltiyorlar. Genel Birleşik Emek Konfederasyonu kendisi birleşme yoluna giderse bu durum Monattistler için iflas, reformistler için de zayıflama anlamına gelecek. Bu yeterince açık değil mi?

Reformistlerin direnişi sayesinde birleşme şiarı, sendikal örgütlenmenin gerçek birliği durumu sağlanmadan büyük sonuçlar doğurmayacak, bunun farkındayız. Ancak, eğer komünistler doğru bir politika izlerse daha sınırlı sonuçlar kesinlikle elde edilebilir. Geniş işçi kitleleri gerçekten kim birleşmeden yana, kim değil görececek ve bu beyefendilerin hizmetine ihtiyaçları olmadığına ikna olacaklar. Şüphesiz, uzun vadede Monattistler yok olup gidecekler ve Genel Birleşik Emek Konfederasyonu daha güçlü hissederken, Genel Emek Konfederasyonu ise daha zayıf ve istikrarsız olacaktır.

Peki, işler böyle yürüyorsa, o zaman bu, etkili bir birlikteliğin gerçekleşmesine değil de sadece bir manevraya mı tekabül etmektedir? Böyle bir iddia bizi korkutamaz. Bu, reformistlerin genel anlamıyla bizim birleşik cephe taktiğimize yönelik değerlendirmesidir: onlar sırf mücadeleye önderlik etmek istemediklerinden tekliflerimizin manevraolduğunu ilan ederler.

Birleşik işçi cephesi politikası ile sendikaların birleşmesi konusunda ilkesel bir ayırım yapmak büyük bir hata olur. Eğer komünistler partilerinin, sendika içindeki birimlerinin ve bütün politikalarının bağımsızlığını korurlarsa birleşik sendikal konfederasyon, birleşik cephenin sadece daha geniş ve büyük hali olacaktır. Teklifimizi reddettikleri takdirde bunu bir “manevra”ya dönüştüreceklerdir. Ama bizim açımızdan, bu manevra meşru ve kaçınılmazdır; böyle manevralar işçi kitleleri eğitir.

* * *

Tekrar söylüyoruz, Ligue’nin yürütme komitesi, acil olarak eylem birliğinin sendikal örgütlerin birleşmesine kadar ertelenemeyeceğini söylerken tamamen haklıydı. Şimdiye kadar söylenen bu düşünce geliştirilmeli, açıklanmalı ve pratiğe dökülmelidir. Fakat bu kesin ve iyi seçilmiş bir zamanda konfederasyonların (ya da en azından sadece federasyonların) birleşmesi sorununu gündeme getirme zorunluluğunu dışarıda bırakmamalıdır.

Bütün mesele komünist önderliğin böylesine cesur bir taktiği uygulayıp uygulayamayacağını bilmektir. Bunu zaman gösterecek. Ama parti ve Genel Birleşik Emek Konfederasyonu’nun önderliği Ligue’nin tavsiyelerini dinlemeyi bugün reddederse -ki oldukça mümkündür- yarın dinlemek zorunda kalacaklar. Sendikaların birleşmesini fetiş haline getirmediğimizi eklememe gerek yok. Birleşene kadar mücadeleyi ertelemek gibi bir durumumuz da yok. Bu mesele bizim için “her derde deva” olacak bir şey değil ancak geçmiş unutan ya da hiç bilmeyen işçilere öğretilmesi gereken özel ve önemli bir derstir.

Birleşme kongresine katılmak için elbette herhangi bir şart koşmuyoruz. Birleşmek isteyen beyefendiler yüzüsüzce ucuz ifadeler kullanıyorlar, Birleşik Konfederasyonun sınıf mücadelesi ilkelerine dayanması vs.’den bahsediyorlar, oportünistlerin çıkarları için demagoji yapmaktan da çekinmiyorlar. Dışarıdan bakan birisi aslında burjuvalarla işbirliği yapmak için çoktan sınıf mücadelesini terk etmiş olan Jouhaux ve Co.’nun komünistlerle birlik için hareket ettiğini sanar.

Bu beyefendilerin kendileri; Monattes, Zyromskis ve Dumoulins “sınıf mücadelesi”nden ne anlıyorlar acaba? Her zaman sendikaların birleşmesi zemininde durmaya hazırız. Bunu da sermayenin ücretli askerlerini düzeltmek için değil, ama işçileri onların ihanetinden uzak tutmak için yaparız. Sendikal demokrasinin örgütsel garantisi olarak tek şart koyarız; herşeyden önce azınlık için eleştiri özgürlüğü, tabii ki sendika disiplinine uyma şartıyla. Başka bir şey talep etmiyor ve kendi açımızdan başka bir şeyin sözünü vermiyoruz.

Hemen olmasa bile partinin tavsiyemize göre hareket ettiğini varsayalım. Böyle bir durumda Merkez Komite nasıl davranmalı? Her şeyden önce, parti içinde kampanyanın planını dikkatlice hazırlamak ve bunu bütün sendika fraksiyonlarında yerel sendikaların koşullarını dikkate alarak test etmek zorundadır. Böylelikle birleşme şiarı etkin bir şekilde ve aynı anda yukarıdan ve aşağıdan yükseltilmiş olur. Kendi saflarındaki şüphe ve yanlış anlamaları ortadan kaldırdıktan, özenli bir hazırlık ve değerlendirmeden sonra Birleşik Konfederasyonun önderliği, reformist Konfederasyonun önderliğine yönelik somut olarak detaylandırılmış bir önerge teklif eder. Bu önerge, örneğin iki ay süresince ülkedeki tüm sendikal örgütlerin katılımına açık bir birleşme kongresi için eşitlik temelinde bir hazırlık komisyonu kurulmasını içerir. Eş zamanlı olarak, Birleşik Konfederasyonu’nun yerel örgütlenmeleri yerel reformist örgütlerle aynı kesinlik ve somutlukla formüle edilmiş bu önerge çerçevesinde bir araya gelirler.

Komünist parti, Genel Birleşik Emek Konfederasyonu’nun inisiyatifini insanlara açıklayarak ve savunarak ülke genelinde kitlelere yönelik geniş bir ajitasyon geliştirir. En geniş işçi çevrelerinin ve özellikle Konfederasyon’a bağlı işçilerin dikkatlerini belli bir süre boyunca, komünistlerin acil olarak gerçekleştirilmesini teklif ettikleri, sendikaların örgütsel birliğinin gerçekleşmesi basit fikrine odaklamaları gerekir. Reformistlerin tutumu ne olursa olsun, ne oyunlar çevirirlerse çevirsinler, Komünistler bu kampanyadan karlı çıkacaklardır -bu kampanya ilk başta sadece bir eyleme indirgense bile.

Birleşik cephe adına verilen mücadele böyle bir dönemde bir an olsun duramaz. Güçlerini işçilerin artan hareketliliğinden alan komünistler, birleşik cephenin politikasını temel alarak yeniledikleri mücadele biçimleriyle bir yandan kendi saflarını güçlendirirken bir yandan da merkez ve yerelerde reformistlere saldırarak onların maskesini düşürürler. Ve bu altı ay içinde olabilir. Bir ya da iki yıl içinde, komünistler sendikal konfederasyonların birleşmesi tekliflerini yinlemek zorunda kalacaklar ve böylece bu sefer reformistleri ilkinden daha zor duruma sokmuş olacaklardır.

Gerçek Bolşevik politikalar kesinlikle işte böyle bir karaktere; atak, cesur ve manevracı bir niteliğe sahip olmalıdır. Ancak bu şekilde bu hareket durağanlıktan, parazitlerden kurtulabilir, işçi sınıfının devrime doğru evrimleşmesi hızlanabilir.

Yukarıda tasarlanan taktik ders, inisiyatif Genel Birleşik Emek Konfederasyonu ve komünist partiden gelmediği sürece anlamsızdır ve başarısızdır. Ligue’nin görevi doğal olarak birleşme kongresi şiarını yükseltmek ya da Birleşik Konfederasyon ve reformist Konfederasyonla rekabet etmek değildir. Onun görevi, partiyi ve Genel Birleşik Emek Konfederasyonu’nu cesur birleşik işçi cephesi politikalarına yönlendirmek ve onları -uygun anda ki gelecekte böyle zamanlar olacaktır- bu politika temelinde kararlı ve atak bir şekilde sendikaların birleşmesini savunmaya teşvik etmektir.

Partiye karşı sorumluluğunu yerine getirmek için Ligue ilk olarak sendikal harekette kendi saflarını hizaya geçirmelidir. Bu görev ertelenemez. Yapılmalı ve çözümlenmelidir.

Çeviri: Tilbe Akan

Dipnot

* Komintern’in ve Fransız partisinin üçüncü dönem politikalarının en önemli destekçilerinden biri olduktan sonra parti politikaları nedeniyle parti önderleriyle sorunlar yaşayan kızıl sendikalarda faaliyet yürüten komünist parti önderliğinden biri. Onun söylemi bazen parti liderliği tarafından yarı Troçkist olarak suçlanmıştır. (Editörün notu)

**OKU
OKUT
ABONE OL**

gece leylâk
ve tomurcuk kokuyor
bir basın işçisiyim
elim yüzüm üstümbaşım gazete
geçsem de gölgesinden tankların
tomsonların
şuramda bir çalıkuşu
ötüyor
uy anam anam
haziranda ölmek zor!

Hasan Hüseyin Korkmazgil

